

C

V

D

A

I

G

G

1

6

1

2

0052

Pa. 117

Theologie
B. IV. 120

מִיכָה תְּנַבֵּא

MICHEAS PROPHETA.

CVM TRANSLATIONIBVS FONTIS EBRAICÆ
CHALDAICA, GRAECA, LATINA, GERMANA,
AC EXPLICATIONE PROPHETIÆ: ET
INDICE REGNI **CHRISTI**

DOCTOR JOHANNES
DRACONITES.

Mich. 5.

Tu Bethleem paruula quidem es כאלפי יהודה : sed ex te mihi prodibit
Dominator Israël : cuius exitus ab initio à diebus æternis.

VITEBERGÆ,
EXCVDEBAT IOANNES CRATO
M. D. LXV.

ILLVSTRI ET GENEROSO
DOMINO, DOMINO ADAMO HOFEMANNO

LIBERO BARONI IN GRVENBVHEL ET STRECHAVE: AVLÆ
prouincialis Styriæ supremo præfecto: Archimarſcalco
Aultriæ & Styriæ: Roman: Cæſ: Maiestatis
Conſiliario: Burggrauio Styrenſi:
Domino ſuo clementiſ,

Ioannes Draconites pacem
Dei precatur.

TESTIS EST DEVS
meus ille qui uenturus est iudicare ui-
uos & mortuos: propter nil aliud me
libentius uiuere, Generose Baro: Nisi
ut ex Mose Prophetisq; tot annis
quinq; linguarum Biblijs uerbatim
collatis: Verum intellectum fontis
Iſraelis hauriam, & prius CHR I
S T V M melius noſſe diſcam, quàm
uiſurus illum ſum oculis ad iudicium
uenire cum angelis ſuis, & gloria ma-
gna. Nec alio conſilio *πενταπλῆρη* mihi
collatum euulgatur: niſi ut CHR I
S T V S ipſemet diuinis promiſſioni-
bus, figuris, uifionibus, monſtret, om-
nes iram legis æternam ſentientes, per

& propter ſolam fiduciam DEI miſericordiæ in CHRISTO promiſ-
ſæ, tam certò remiſſionem peccatorum, & uitam æternam habituros in ad-
uentu CHRISTI, quàm CHRISTVS ipſa ueritas non poteſt mentiri:
Dicens, Conuertimini ad me & ſalui eritis omnes fines terræ. Nam ego ſum
DEVS, & nullus alius: iuro per meipſum, quod uerbum iuſtitiæ exit de ore
meo, id ratum erit. Nam mihi curuabitur omne genu: mihi iurabunt omnes lin-
guæ, dicentes: in Domino eſt mea iuſticia & fortitudo: & iſti uenient ad illum.

Conuertit uerò Dominus IESVS omnes terræ fines, ſolo DEI uerbo per
os ſanctorum omnium qui fuerunt à ſæculo Prophetarum patefacto. Sic enim
ait: habent Moſen & Prophetas, hos audiant.

O igitur generose Baro, quantum momentum ad regni CHRISTI pro-
pagationem & ſalutem ipſorum, perennem afferunt omnes gubernatores, qui
propter iudicem uenturum, non modò fideles decalogi ſunt cuſtodes, ſed eti-
am DEI filium ſic oſculantur, ut omnes eos qui CHRISTI noticiam in fontis
bus Solymis & Græcis reconditam, uel docendo, uel ſcribendo propagant: ceu
diuos ament, defendant, adiuuent.

Nam Chriſti noticiam ſolam eſſe ueram Theologiam, quæ ſanctos &
immortales reddat: teſtis eſt DEVS pater, inquiens. Seruus meus iuſtus,
cognitione ſui, iuſtificabit multos: quia portat eorum peccata. Cui ſententiæ pa-
tris

E P I S T O L A

tris, filius subscribit. Hæc est uita æterna, ut cognoscant te solum esse Deum, & quem misisti IESVM CHRISTVM.

Nec à me dissentiunt omnes ^{δι θεοδιδασκτοι}, nullam uidelicet artem præscribi meliorem posse, Christi noticiam uel discendi uel docendi, quàm eam de qua CHRISTVS ait: Omnis scriba doctus ad regnum cælorum, similis est patrifamilias, è thesauro suo, uetera nouaque proferenti.

Nec meum est diffiteri, Christum in aduentu suo gubernatoribus pijs, cœleste præmium daturum: si curarint in scholis, eo consilio sedulò doceri, Moysen & Prophetas, ut nouum testamentum melius in Ecclesijs tractetur. Totum enim nouum Testamentum ex Oceano ueteris manare: testatur ipsemet præcipiens: Scrutamini scripturas, testimonium de me perhibentes.

Enimuero sicut de terris suis benè merentur gubernatores, qui curant fontes Solymos & Græcos doceri publicitus: Ita de cunctis mundi regnis, benè mereri uidentur ij, qui fontes curant euulgari, quibus Antichristi regnum eneruatur plurimum: Et impletur Prophetia. Nomen eius perpetuò celebre, Dum sol fulget prædicabitur: ut in illo beatas se dicant omnes gentes.

Quemadmodum ergò memorandus est Cæsar FERDINANDVS, quòd propter Christi noticiam, latius in orbe terrarum spargendam, lingua Syriaca (qua CHRISTVS locutus fertur) nouum testamentum, Viennæ curauit euulgari. Sic maiori dignus erit laude pius MAXIMILIANVS: si propter iudicem uenturum, fontes scripturæ Solymos & Græcos, in hoc doceri Viennæ curabit, ut nouum testamentum à studiosis in scholis rectius percipiatur, & populo Christi noticia purius, à concionatoribus in templis proponatur.

Hoc si fecerit electus ab omnipotente Cæsar ut sit CHRISTI nutritus: scio doctos & sanctos omnes in terris, cum angelis in cælis gauifuros: quòd antè iudicium extremum, ingrato mundo largitus sit DEVS Cæsarem: qui non tantum portas aperuerit REGI gloriæ, sed etiam noticiam potentis in prælio salutiferam, per id medium studuerit propagare, nempe doctrinae fontium: per quod Dominus uerbum dat, cum exercitu Euangelistarum magno.

Quorsum autem hæc ab ignoto mihi: inquit tua celsitudo? Quid enim minus est notum in Austria Styriacq, quàm mea fama nedum facies? Confiteor ergò me laudibus Viti nostri, quibus apud doctissimum Eberum in cælum extulit, Austriæ, Styriæq, præsidem: sic iuflammatum, ut non potuerim ullo modo committere (Præsertim rogatus) quin mitterem dono, Michæam Prophetam uarijs linguis loquentem: ut omnes ex eo discamus ^{μετανοειν τε υσν) πια} ^{σευερ) τω) αγιστ) α} à Michæa promisso. Docet enim, haud artibus melioribus, nec machinis potentioribus uinci posse Gog & Mesech, nedum omnia mala, peccatis nostris impendentia: quàm seruatione Decalogi, quem seruare, uiuere est transgredi, mori. Nec ulla uia posse nos ingredi regnum cælorum, nisi per fidem in eum, quem uocat Michæas. מושל בישראל ומוצאתיו במקום מימי עולם

De pentaplo Michæ intellectu, & de commentario Prophetæ sensu, dicam ego nil: sum enim nil. Qui facit opus, defendet opus suum: & qui prædicant in Austria Styriacq, Christum, facere possunt ex uno Michæ flosculo, pratum ingens florum suaueolentium, in Ecclesia Dei uiuentis CHRISTI.

Quam sanè fælicitatem ego tenuiculus Austriacis, et Styrijs, non potui diu-

E P I S T O L A.

nus gratulari, quàm gratias agendo magnas CHRISTO, quòd non tantum Euangelij solem, in Austria Styriaq; fulgere sinit: Verum etiam dat ministris Euangelij desertis, patronum talem & tantum, qui meritò sit ab Austriacis & Styrijs adpellandus, Patriæ Pater.

Quare non fui contentus tali præfidi mittere, Prophetam Michæam consilio prædicto: Sed mitto per illum (fauet enim omnibus doctis & sanctis) etiam ministris Euangelij uerbiq; studiosis Prophetam Malachiam: ut ex illo discant, & se & alios in aduentum Christi præparare. Quo uidelicet præses ante tribunal Dei ueniens cum ipsis audiat, Venite benedicti: Visurus è regione Capros Euangelion persequentes ad ignem æternum cum suis condemnari.

Verum quid ego de his plura? quæ docent indies angeli Domini exercituum, sermonem habentes Propheticum, lucentem Austriacis, Styrijsq; in tenebris, donec ὁ φωνήσῃ in cordibus ipsorum exoriatur. Isti locupletes erunt mei testes, uerum scripturæ sensum, & solidam Christi noticiam ex fontibus Solymis & Græcis hauriendam: & omninò sine linguarum & fontium peritia, ritè sacra intelligi & doceri non posse, nedum iudicari de commentarijs & interpretibus, adeoq; de spiritibus & sectis. Nam quis non uidet totum Antichristi regnum, & hæreses omnes, ex sola ignorantia scripturæ & Christi manare? nec arte meliori posse Christi regnum augeri, & Antichristi regnum minui, quàm iugi fontium Solymorum & Græcorum prælectione? Venit enim Spiritus sanctus per os scripturæ Doctoris, in cor auditoris credentis: & Christi noticia è fontibus hausta, sola ueros Theologos efficit.

Quemadmodum autem solus Christi spiritus fontes explicabit feliciter, & Christum in fontibus ostendet: ita spiritus idem solus aperiet oculos regibus & principibus, ut uideant: hac sola arte doctrinam puram si sit in terris conseruari; si uerò non sit, acquiri, & omnem Idolatriam aboleri. Sicut ergo gratias mecum agent Christo, quòd dignatur nobis Spiritu suo fontem Israëlis explicare tot linguis: & regnum suum in Mose Prophetisq; ostendere. Ita rogabunt etiam mecum eundem: ut Spiritu suo, non tantum gubernatores Austriæ Cælareæ, uerum etiam cunctorum mundi regnorum in die iudicij saluandos, inflammet: ad curandum, stipendio largiore, per doctos non inuitos nec excusatores, sui noticiam, explicatione fontium, usq; in aduentum suum, propagari. Sic. n. Prophetia complebitur: omnes reges adorabunt eum: omnes gentes seruient ei.

Vale præcellè Baro: & imitare uirtutes cœlicas expressas in loele tibi misso: quibus pius Augustus Elector Saxoniae, pacem communem in terris suis diuinitus conseruat. Cur enim pro me tertius Propheta non respondeat: ad literas tuas heroicas, per Vitum missas? Vitebergæ M. D. LXV.

CAP. I.

CAPVT PRIMVM.

דְּבַר יְהוָה אֲשֶׁר חָיָה אֶל מִיבֵּה חַמְרֹשֶׁתִּי

מַמְרֹשֶׁת	מִיבֵּה	עַם	חָיָה	דָּבָר	מִן קֳדָם יְיָ	פֶתַח
τὸν τὸν μωρασθεῖ	τοῦ μιχαίου	πρὸς	ἐγένετο	ὅς	τοῦ κυρίου	ὁ λόγος
Morasthiten	Micheam	ad	factum est	quod	Domini	Verbum
von Maresa	Micha	zu	geschach	das	des Herrn	Das wort

בְּיָמָיו יוֹתָם אָחִיו יְחִזְקִיָּה מֶלֶכִּי יְהוּדָה

בְּיָמָיו	יוֹתָם	אָחִיו	יְחִזְקִיָּה	מֶלֶכִּי	יְהוּדָה
ἐν ταῖς ἡμέραις	Ἰωθάμ	ἀδελφῶν	Ἐζεκιῆ	βασιλέω	Ἰούδα
in diebus	Iotham	Ahas	Ezechie	regum	Juda
zur zeit	Jotham	Ahas	Jehiskia	der Könige	Juda

אֲשֶׁר חָזָה עַל שַׁמְרוֹן וִירוּשָׁלַם : שׁ

דָּבָר	אֲחִיבֵּר	עַל	שַׁמְרוֹן	וִירוּשָׁלַם :
πρὸς ὅν	εἶδε	πρὸς	σαμαρείας	Ἱερουσαλήμ.
quod	uidit	contra	Samariam	& Ierosolymam.
das	er sahe	uber	Samaris,	und Jerusalem.

שָׁמְעוּ עַמִּים בְּלֹם חֲקֹשְׁבוֹ אֶרֶץ רָ

שָׁמְעוּ	עַמִּים	בְּלֹם	חֲקֹשְׁבוֹ	אֶרֶץ
ἀκούσατε	οἱ λαοὶ	πάντες	προσεχέτω	ἡ γῆ
Audite	populi	omnes	attende	terra
höret	völker	alle	merck auff	Land

וּמִלְאָה וַיְהִי יְהוָה אֲרָצִי בְּבֵם לְעַד

וּמִלְאָה	וַיְהִי	יְהוָה	אֲרָצִי	בְּבֵם	לְעַד
ἡ πληρῆ	ἦν	ὁ κύριος	ἐπὶ τῆς	ἐναντίον	ἐν μαρτύριον
et quicquid in ea est	erat	(Deus)	sancto suo.	contra uos	testis
und was drinnen ist	(denn es hat)	der Herr	seinem heiligen.	mit euch	(zu reden)

אֲרָצִי מִהַיְבֵל קִדְשׁוֹ : כִּי הִנֵּה יְהוָה

אֲרָצִי	מִהַיְבֵל	קִדְשׁוֹ :	כִּי	הִנֵּה	יְהוָה
ἐπὶ τῆς	ἐκ τοῦ ναοῦ	ἁγίου	ὁ κύριος	ἰδοὺ	ὁ κύριος
dominus	et templo	sancto suo.	dominus	ecce enim	dominus
der Herr	aus dem Tempel	seinem heiligen.	der Herr	sihe denn	der Herr

יֹצֵא מִמִּקְוֹמוֹ וַיֵּרֶד וַיִּדְרֹךְ עַל בָּ

יֹצֵא	מִמִּקְוֹמוֹ	וַיֵּרֶד	וַיִּדְרֹךְ	עַל	בָּ
ἐκπορεύεται	ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ	καταβήσεται	ἐπιβήσεται	ἐπὶ	ἐπὶ
egredietur	et loco suo	et descendet	et calcabit	super	super
wird ausgehen	aus seinem ort	und wird erab faren	und wird treten	auff	auff

A בְּמוֹתֵי

בְּמוֹתָי אֶרֶץ : וְנִמְסוּ הַהָרִים תַּחְתָּיו וְ

תַּחְתָּיו	טוֹרֵי	וְנִמְסוּ	אֶרֶץ :	תַּרְבֵּי
ὑποκάτωθεν αὐτοῦ	τὰ ὄρη	καὶ ἑλθούσῃ	τῆς γῆς.	τὰ ὑψηλά
sub illo	montes	et liquefcent	terre.	excelsa
unter ihm	die berge	das schmelzen	im Land.	die höhen

וְהַעֲמִיקוּ יַתְבַּקְעוּ בְּרוֹנָג מִפְּנֵי הָאֵשׁ בְּמַיִם

בְּמַיִם	בְּנֵרָא	מִן קֹדֶם	בְּשִׁיעֵתָא	יַתְבַּעֲוּ	וְהַעֲמִיקוּ
ὡς τὸ ὕδωρ	πυρός	ἀπὸ προσώπου	ὡσεὶ κηρός	τακίσον	καὶ αἱ κοιλιάδες
velut aqua	ignem	ante	ut cera	disfrumpentur	et ualles
wie wasser	dem feuer	für	wie wachs	werden reissen	vnd die talle

מִצְרִים בְּמִוֹרָד : בְּפִשֵׁעַ יַעֲקֹב בָּל יָאֵת

בָּל	בֵּית יַעֲקֹב	בְּהוֹבֵי	בְּמִוֹרָד :	בְּשִׁיעֵתָא
ταῦτα	ἱακώβ	δι' ἁσεβείας	ἐν τῇ καταβάσει.	τὸ καταφερόμενον
hoc	Jacob	propter delictum	in preceps.	delabentes
solchs	Jacob	vmb der vbertretung willen	vnterwerts.	die stießen

וּבְחַטָּאת בֵּית יִשְׂרָאֵל מִי פִשֵׁעַ יַעֲקֹב חֵלֹא

חֵלֹא	בֵּית יַעֲקֹב	חֵיבָא חֵבֵר	יִשְׂרָאֵל	בֵּית	וּבְחַטָּאת
οὐχι	ἱακώβ	ἡ ἁσεβεία	Ἰσραὴλ	τοῦ οἴκου	καὶ δι' ἁμαρτίαν
num	Jacob	preuaricatio que est	Israel	domus	et propter peccatum
ist nicht	Jacob: die vbertretung	welchs ist	Israel	des haus vnd	vmb der sünd willen

שְׁמִירוֹז וּמִי בְּמוֹת יַחֲוֹדָח חֵלֹא יִרוּשָׁלַם :

בְּשִׁמְרוֹז	וּמִי	בְּמוֹת	יַחֲוֹדָח	חֵלֹא	יִרוּשָׁלַם :
ἡ σαμαρίαν	καὶ τίς	τὰ ὑψηλά	καὶ τίς	ἱεροσόλυμας	ἱεροσόλυμας
Samarita?	ecque	excelsa	ecque	Jerusalem?	Jerusalem?
	welchs sind	die höhen	welchs sind		

וְשִׁמְתִי שְׁמִירוֹז לְעֵי חֵשְׁדָּח לְמִטְעֵי בָרֶם

וְשִׁמְתִי	שְׁמִירוֹז	לְעֵי	חֵשְׁדָּח	לְמִטְעֵי	בָרֶם
καὶ θέσομαι	ἡ σαμαρίαν	εἰς ὄπωροφυλάκιον	τὸ ἄγρον	εἰς πλῆθυνταίαν	ἀμπελώνος
redigam igitur	Samaritam	in aceruum lapidum	in campo	dum plantatur	vinea
vnd ich wil machen	Samarita	zum steinhauffen	im feld	wenn man pflanzt	ein Weinberg

וְהִצַּרְתִּי לְאִי אֲבִנִיָּה וְיִסְרִיָּה אֲגַלָּח : וְכָל

וְהִצַּרְתִּי	לְאִי	אֲבִנִיָּה	וְיִסְרִיָּה	אֲגַלָּח :	וְכָל
καὶ ἡσπάσω	εἰς χάσιν	τοὺς λίθους αὐτῆς	καὶ τὰ θεμέλια αὐτῆς	καὶ πάντα	καὶ πάντα
et detraham	in uallem	lapides eius	et fundamenta eius	et omnes	et omnia
vnd wil schleiffen	ins tal	ire steine	vnd iren grund	vnd alle	vnd alle

בְּסִילִיָּה יִבְתָּו וְכָל אֲתַנְנִיָּה יִשְׂרָפּוּ בְּאֵשׁ

בְּסִילִיָּה	יִבְתָּו	וְכָל	אֲתַנְנִיָּה	יִשְׂרָפּוּ	בְּאֵשׁ
τὰ γλυπτὰ αὐτῆς	κατακόψουσι	καὶ πάντα	μισθώματα αὐτῆς	ἐν πυρὶ	ἐν πυρὶ
sculptilia eius	defringentur	et omnes	mercedes eius	igne	igne
ire gözen	und alle	vnd alle	ire hurnlohn	mit feure	mit feure

וְכָל

וְכָל עֲצָבֶיהָ אֲשֶׁר לְצִוְרָא אֲרִי מֵאֲחֶרֶת מֵאֲחֶרֶת

וְכָל בֵּיתָהּ וְכָל פָּנֹתָיֶיהָ וְכָל אִדֹלָתֶיהָ וְכָל אֲשֶׁר יִצְוֶה אֲרִי מֵאֲחֶרֶת מֵאֲחֶרֶת

וְזִנְיָהּ קִבְּצָהּ וְעַד אֲחֶתְנָהּ וְזִנְיָהּ יִשְׁוֹבְבוּ

וְזִנְיָהּ קִבְּצָהּ וְעַד אֲחֶתְנָהּ וְזִנְיָהּ יִשְׁוֹבְבוּ וְזִנְיָהּ קִבְּצָהּ וְעַד אֲחֶתְנָהּ וְזִנְיָהּ יִשְׁוֹבְבוּ

עַל זֵאת אֲסַפְּרָה וְאֵלֶיךָ אֵלֶיךָ שׁוֹלֵל

עַל זֵאת אֲסַפְּרָה וְאֵלֶיךָ אֵלֶיךָ שׁוֹלֵל עַל זֵאת אֲסַפְּרָה וְאֵלֶיךָ אֵלֶיךָ שׁוֹלֵל

וְעַרְוֹם אֲעֲשֶׂה מִסֶּפֶר בַּתַּנִּים וְאֵלֶיךָ בְּבָנֹת

וְעַרְוֹם אֲעֲשֶׂה מִסֶּפֶר בַּתַּנִּים וְאֵלֶיךָ בְּבָנֹת וְעַרְוֹם אֲעֲשֶׂה מִסֶּפֶר בַּתַּנִּים וְאֵלֶיךָ בְּבָנֹת

יַעֲנֶה בִּי אֲנֹשֶׁה מִבֹּתֶיהָ בִּי בָּתָה עַד

יַעֲנֶה בִּי אֲנֹשֶׁה מִבֹּתֶיהָ בִּי בָּתָה עַד יַעֲנֶה בִּי אֲנֹשֶׁה מִבֹּתֶיהָ בִּי בָּתָה עַד

יְהוֹרָה נִגַּע עַד שַׁעַר עַמִּי עַד יְרוּשָׁלַם

יְהוֹרָה נִגַּע עַד שַׁעַר עַמִּי עַד יְרוּשָׁלַם יְהוֹרָה נִגַּע עַד שַׁעַר עַמִּי עַד יְרוּשָׁלַם

בָּגַת אֵל תִּגְדֹּר בְּבֹר אֵל תִּבְכּוּ ב

בָּגַת אֵל תִּגְדֹּר בְּבֹר אֵל תִּבְכּוּ ב בָּגַת אֵל תִּגְדֹּר בְּבֹר אֵל תִּבְכּוּ ב

בְּבֵית לְעַפְרָה עַפְרָה הַתְּפִלָּה שְׁתִּי עֲבָרִי לְבֵם

בְּבֵית לְעַפְרָה עֲבָרָה הַתְּפִלָּה שְׁתִּי עֲבָרִי לְבֵם בְּבֵית לְעַפְרָה עֲבָרָה הַתְּפִלָּה שְׁתִּי עֲבָרִי לְבֵם

יִשְׁבֶּת שְׂפִיר עִרְיָה בְּשֵׁת לֹא יֵצֵאתָ

יִשְׁבֶּת דִּיתְבִּין ἡ κατοικία habitatio stad
שְׂפִיר ἡ καλή pulcra du schone
עִרְיָה ἐν ἐν ἄλυσῃ Confusa verhönet
בְּשֵׁת οὐκ haud nicht
יֵצֵאתָ ἐξέλθῃ egredietur sie wird prangen

יִשְׁבֶּת צֵאנוּ מִסֵּפֶר בֵּית הָאֵל יִקַּח מִבֵּם

יִתְבִּין ἡ κατοικία que habitat Stad
צֵאנוּ σκῆνην zaenam die stolze
מִסֵּפֶר διὰ τὸ πένθος pre luctu für leid
בֵּית οἶκος domus haus
הָאֵל ἐχόμενα uicina das nehst
יִקַּח ἡ ἀφαιρῇ tollet wird nemen
מִבֵּם ἀπὸ τῶν von euch

עֲמִדְתוֹ: בֵּי חָלָה לְטוֹב יִשְׁבֶּת מִדוֹת בֵּי

שְׂעָרַי אֲרִי: אֲרִי πῶς ὑπαρξίη αὐτῶν stationem suam. was sie hat.
מִסְכָּנָא ἐλπίδι nequit sie hoffet
לְטוֹב τὸ ἀγαθόν (respirare)
מִדוֹת ἡ κατοικία ciuitas stad es sol besser werden
מִרְיָא ἡ ἀπαπράνεια afflicta die betrübete
אֲרִי οὐα quia aber

יָרֵד רַע מֵאֵת יְהוָה לְשַׁעַר יְרוּשָׁלַם: רָתַם

רָתַם κακά κατέβη malum descendet
מֵאֵת ἀπὸ a das unglück wird
יְהוָה τῷ κυρίῳ Domino Herrn
לְשַׁעַר ἐπὶ πύλας ad portam bis an die thor
יְרוּשָׁלַם ἱερουσαλήμ. Hierusalem.
רַע ἄφρατα iunge span an
טְקוּסָא

הַמְרֻבְבָה לְרַבֵּשׁ יִשְׁבֶּת לְבִישׁ רַאשִׁית

רַתִּיבָא רַמָּה τὸ ἄρμα quadrigam wagen
עַל רַבֵּשׂא πρὸς ἰμπὸν ἄργῶν ueredis lauffer
דִּיתְבִּין ἡ κατοικία ciuitas die stad
בְּלִישׁ λαχίς lachis
רִישׁ ἡ ἀρχή initium ein exempel

חֲטָאתָ הִיא לְבַת צִיּוֹן בֵּי מַר נִמְצְאוּ

חֲטָאתָ τῆς ἁμαρτίας peccati zur sünd
הִיא εἶ fuisi du bist geweest
לְבַת τῆ θυγατρὸς filie der tochter
צִיּוֹן ζῶν Zion
אֲרִי οὐα quia denn
בֵּיהּ ἐν σοὶ in die
אֲשֶׁתְּחָחָה εὐρεθήσονται inuente sunt sind funden

בְּשַׁעֲרֵי יִשְׂרָאֵל: לִבּוֹ תִתְּנִי שְׁלוֹחִים עַל

מְרֻרָי ἄσεβείαι preuaricationes die vbertretung
יִשְׂרָאֵל Ἰσραήλ. Israel. Israel.
בְּבוֹן διὰ τούτο quapropter darumb
הַשְּׂבִיבֹן δώσεις dabis
קִרְבָּנִין ἑλαττωσελλαμνύεις misilia gefangene
לְ— ἕως ob) vber)

מִדְּרַשׁ אֵת בְּתֵי אֲבוֹיָם לְאֲבוֹב לְמַלְכֵי

מַחֲסָיו γὰθ Gath Gath (μακρονομία) Gamarefeth (dein Erbe) יִשְׂרָאֵל
בְּתֵי οἶκος domibus der stad
אֲבוֹיָם ματαίως Achsib Achsib
יְתַמְסְרוּן εἰς κενόν ἐγλύοντο imponetur wird der bund feilen
לְטַעֲוֹתָ מַלְכֵי τοῖς βασιλευσιν ab regibus mit den Königen

יִשְׂרָאֵל : עַד חַיִּי אָבִי לְ יִרְשָׁבֵת

יִרְשָׁבֵת	לְ	אָבִי	חַיִּי	עַד	יִשְׂרָאֵל :
κατωικετα	σοι	αγαγω	τους κληρονομους	εως	ισραηλ
ciuitas	tibi	adducam	heredem	adhuc	Israhel.
du stad	dir	ich wil bringen	den Erben	noch	Israhel.

מִרְשָׁה עַד עַד לָם יָבוֹא בְּבוֹד יִשְׂרָאֵל : קַדְחִי

מִרְשָׁה	עַד	עַד	לָם	יָבוֹא	בְּבוֹד	יִשְׂרָאֵל :	קַדְחִי
μαρεσα	εως	εως	οδουλλαμ	εξελθω	εξελθω	ισραηλ.	εξυρισαι
marefa	usq;	usq;	odullam	ueniet	ueniet	Israhel.	caluare
Marefa	bis gen	bis gen	Odullam	wird komet	wird komet	die herrlichkeit	gehe kal

וְגִדִי עַל בְּנֵי הָעֲנֹבִיבִים חֲרָחִבִי קַדְחָתְךָ

וְגִדִי	עַל	בְּנֵי	הָעֲנֹבִיבִים	חֲרָחִבִי	קַדְחָתְךָ
κατωικετα	επι	τα τέκνα	τα τρυφερα σου	εμπλατωω	κατωικετα σου
ac tondere	super	filios	delicatos tuos	dilata	caluicium tuum
und las die hae	vber	finder	deine zarte	mach gat	dich fahl
(abschern					

בְּנֵשֶׁר בִּי גֵרָה מִמֶּנִּי :

בְּנֵשֶׁר	בִּי	גֵרָה	מִמֶּנִּי :
ωσ αετωε	επι	εξελθω	εξ τε.
ut aquila	super	captiui sunt ducti nam	ex te.
wte ein Adler	vber	sie sind weggefuehrt denn	von dir.

CAPITE Primo regnis Israëlitico & Iudaico: propter uerbi contemtum, uastationem per Assyrium & Babylonium, comminatur. Nos legalem concionem in locos quatuor diuidamus.

I. LOCVS habet Epigraphen docentem: à qui, per quem, quo tempore, contra quem, facta sit hæc Prophetia.

Docet hanc Prophetiam Spiritu Dei & Christi factam esse. רבֵּר רבֵּר significat legis & Euangelij doctrinam: siquidem capita primum, tertium sextum, legem potissimum spirant: secundum, quartum, quintum, septimum, cum lege prædicant quoq; Euangelion de Christo.

Docet per quem Prophetia facta sit. Micha natus patre Iemla 3. Re. 22. dictus Morasthites à patria Marefa ciuitate Iudæ Ios. 15. & 1. Pa. 16.

Quo tempore Prophetia facta sit describit: Iothan regnauit annis 16. totidem filius eius Ahas, Ezechias 39. ex quo lucet Micheæ librum, esse concionum omnium, sub his regibus factarum summam.

Ad uel contra quem Prophetia facta sit explicat. Volens intelligere per Samariam regnum Israëliticum: Per Ierosolymam regnum Iudaicum, κατωικετα σου. Porro Micheam ex æquo contra regnum Israëliticum, in quo falsus Dei cultus: & contra Iudæ regnum, in quo uerus cultus Dei: uaticinari, dispariaq; regna duo, non solum in peccatis, sed etiam in pœnis comparari, tam molestè ciues Solymî tulerunt, ut nisi rex pius Ezechias obstitisset Prophetarum grex Micham occidisset: teste Iere. 26.

II. LOCVS habet exordium argumento conueniens, reddensq̄ attentos, quo non modo p̄nas comminatur propter peccata, sed etiam peccata ac p̄nas describit horribiliter. Quia namq̄ imminebat uastatio: putauit suum officium esse, uelut sopitos excitare ad suscipiendam curam emendandæ uitæ & auertendæ p̄næ.

שמעו Exordio more præceptoris Iesaię desumpto ex Deut. 32. uult attentos reddere, eo quod non ipse locuturus sit, sed Deus cui tota creatura debeat reuerentiam. Perinde ac diceret: Audite non me, sed Deum, ut periculum summum, quod impendet effugiatis.

יהוה יתברך Obtestatur: iurans per Deum & Christum se non propria uoluntate sed Deo iubente loqui. Utitur Micha uocabulis ארבי יהוה sicut Dauid Psal. 110. Repetitio autem hæc ביהוה ביהוה non ideo tantum fit, ut uerus Dei cultus à loco & certa nota describatur, nempe, quia promisit Deus se habitare in templo solymo: uerum etiam ut perstringatur impia regni Iudæ præsumptio, retinentis quidem uerum cultum in legitimo loco, sed interim magis templo fidentis quàm Deo, & Micham persequentis eo quod Ierosolymam & Samariam in peccatis & p̄nis coniungeret. Perinde ac diceret: Tu regnum Iudæ iactas quidem & regnum & templum, uisq̄ sanctius esse regno Israëlitico, propter idolatriam uastando: sed ille ipse Dominus quem iactas inq̄ templo, cui magis fidis quàm Deo, contra te loquitur & testatur: Propter tua peccata p̄nas tibi similes Israëlitico regno deberi.

בנה Quasi propositione totius Prophetiæ summaq̄ incipit annunciare uastationem Iudæorum per Assyrium & Babylonium futuram, quasi dicat: O Iudæi ne sitis adeo securi, uos quidem fingitis esse Deum uobis propiciam, nec peccata uestra puniturum, Sed profectò (non sic conuiuet peccatis uestris) iam se commouet, egredietur & descendet, hoc est, effectu per Assyrium et Babylonium ostendet se peccatis uestris succensere, tum uidelicet comperietis esse Deum ignem uos ceram, Deum flumen uos præcipitium, tamque facile per Assyrium & Babylonium consumet, quam ignis ceram absumit, & tam facile perdet, quam fluuius in præceps delabitur. Quid enim aliud ostendunt hæc similitudines, quàm iram Dei nulla ratione uel arceri uel impediri posse. ירדו Egređi ac descendere, est: punire delicta uelle. ירדו calcare: puuere. במיתו cunctos excelsos, ut reges, principes, sacerdotes, cultum: sunt aliàs excelsa altaria loco celliore structa. והרים ועמקים contentum pro continente, id est, omnia quæ sunt in montibus & uallibus. ונמסו liquefcere & disrumpi: uastari perdisq̄. ברוגג Similitudinibus ceræ & aque subindicat: tam facile citoq̄ peccatores ab hoste uastatum perditumq̄ iri: quàm cæra consumitur ab igne, flumenq̄ delabitur in præceps.

בפשע Causam exponit calamitatis per Assyrium & Babylonium future, nempe, cultus impios utriusq̄ regni. Estnè singularis hæc ἡ παρρησία Prophetæ cultum reprehendere uniuersum: בפשע per delicta & peccata simpliciter intelligo τὴν ἐλελοθησιασιν utriusq̄ regni, hoc est, impios cultus, quos sine Dei uerbo ex proprio capite elegerunt: ideo delicta & peccata dicti quòd non modo neminem certificare possent illos Deo placere, sed etiam Deum magis ad puniendum irritant. יעקב per Iacob & Israel decem tribus intellige, qui iactabant nomen Iacobi eoq̄ alijs sese præferebant. יהודה Iuda & Ierosolyma: regnum duarum tribuum Benjamin & Iudæ.

Per

מי משע Per interrogationem & responſionem ostendit: impios cultus ab hypocritis, & retentos & mordicus esse defensos: nempe regnum Israeliticum in Samaria sacrificasse contra Dei mandatum: regnum uero Iudæ peccasse Ierosolymæ, uel male uiuendo, uel contra Dei uerbum in sacrificijs sine fide & charitate iusticiam & salutem querendo. Per autem במורה יהויה Ierosolymam esse: Vult singulariter intelligi omnis generis impietatem & idolatriam à rege Ahas institutam, unde postea manauit exemplum in totam Iudæam. Siquidem 4. Re. 16. & 2. Chro. 28. Historia testatur regem Ahas (sub quo prophetauit etiam Micha) secutum esse idolatriam regum Israel, imagines Baal adorando, filium in ualle Hinnon immolando in excelsis omnibus: sacrificando.

שמרון Vult non solum describere uastationem Samaritanam, per Assyrium futuram, causamq; uastationis idolatriam, sed etiam comminationem hanc ad pœnitentiæ doctrinam admonere, ita ut discant homines uel ideo fiduciam idolorum abijcere, quia dum idolum colunt nihil aliud colunt quam prædam hostibus futuram, adeoq; causam propter quam etiam ipsi præda hostibus sint futuri. שמרון ciuitas à rege Amri structa in monte Semron: quam rex Ieroboam instituerat in toto regno Israelitico iam annis quadraginta octo gliscentem: quinetiam Ahab filius Amre cultum Baaliticum in ea instituerat, uidelicet munitissima & opulentissima regni sede puto Samaria: quæ non immeritò uocari solet, ideo peccatorum caput: quia propter eius idolatriam, et reliquæ ciuitates uastandæ forent idolatriam Samariæ sequentes: לעי Omnino uastari Samariam eiusq; urbes, ac ciues non aliter è Samaria terraq; Israelitica in Assyriam eijci, quàm lapides è uinea eijci solent. לגי per Assyrios magnifica Samariæ ædificia basilicæq; diruentur. פסל פסל idololum sculptum. עזב à uerbo עזב affligi idolum עזב: siquidem afflictio semper idolatriam sequitur, & idolatrarum uita est afflictionis referta. Hæc autem uerba:

באתנן וינה קבצה וער אתנן וינה ישובו :

De questu meretricio collecta, redibunt in questum meretricium. παραποιμνωδες sunt intelligenda, ut latini dicunt, male partum male disperit. וינה uocat populum imò sacerdotium, meretricem: quia deserto uero sponso Deo cum idolis scortatur donaria uero templi, cunctaq; idolatriæ præmia וינה uocat mercedem, & quidem וינה, quia per prædicationem fiduciæ in Deos alienos parta sint illa, cum populi tum impij sacerdotij donaria alimenta q;. Sed quis finis collectorum à Samaria, de questu meretricio: ut parta sunt ita peribunt, hoc est, ueniet populus impius qui uastabit idola, secumq; idolatras abducat, tam crudeliter & horribiliter, ut Propheta loco sequenti meritò sortem idolatrarum deplangat.

III. LOCO TERTIO Propheta uastationem futuram per Assyrios hæctenus prædictam ac descriptam: uelut præsentem ob oculos ponens: ideo se dicit, propter uastationem tam certò futuram ac si præsto esset: lugere et plangere, more Draconum & Struthionum: ut & alios moueat ad lugendum, hoc est, pœnitentiæ agendum. אילבא שולל uili breuioreq; ueste neglecta honestiore longioreq; incedere: sicut in Marco discipulus aufugit nudus. id est, honestiore ueste relicta. בתוים uult significare: terrarum ac ciuitatum uastationem & planctum ac singultum: ut Esa. 13. de uastatione Babylonis, Esa. 39. de Idumææ uastatione, Thre. 3. De uastatione Solyma. Allegat taliunt bestia

bestiarum ululatum : ut uastationem exaggeret futuram. De Struthione legis Hiob 39. Quàm uecors & crudele sit animal in suos: siquidem oua ponens in terram, postea negligit ea: nimirum indicans Propheta, non aliter populum in desertum in uastatione, quàm pullus Struthionis à matre sua negligitur. Summa: uerbis prope tragicis, se tam consternatum animo fatetur: propter futuræ imò coram Deo præsentis uastationis horrorem : ut non solum instar Esa. 20. incedentis nudì, uili amiciatur ueste, ad luctum suum declarandum, sed etiã am lugubria concionetur, loquaturq; semper & in omni loco: si quo modo seuros & Atheos mouere possit ad resipiscendum auertendumq; iram Dei.

אנושה Causem ululatus exponit, nempe, quòd propter impænitentiã populi, non possit non ea uastatio terræ Iudaicæ accidere. Quam Sanherib impleuit quidem usq; ad portam Solymam, teste Esa. 10. sed ab angelo remotus ne portam ingrederetur, Esa. 37. אנושה miserabilem & incurabilem plagam indicat. באתה Indicat uastitatem, quæ in Israel incipit, non ibi staturam, sed perrecturam eiusq; plagam non solum urbes Iudæ sensuras, uerum etiam fauitiam usq; ad portas solymas, licet urbem non attacturam.

III. LOCVS QVARTVS exaggerat uastationis miseriam futuræ sarcasmis rhetoricisq; figuris: quibus uidelicet iubendo uel silere uel fugere: deridet uastatos: prædicatq; illos propter idolatriam neuiquam euasuros calamitatem horrendam: inq; ipsa calamitate sarcasmos derisorum amarissimos.

בגת Gath urbs est Palæstinorum, quam obtinuit tribus Iudæ: cuius optat Micha calamitatem sic tegi posse ne ciuitates inimicæ, uidelicet & uicinæ resciscant, iudgosq; affligi tam misere colletentur & manibus plaudant. Sic Dauid optat 2. Sa. 1. Palestinos non rescire Saulem extinctum, ne lætentur uidelicet ac insultent: putoq; ex illo loco Micham hæc uerba mutuatum.

בבית לעפרה In Bethaphra puluere obuoluere. Betaphra urbs tribus Benlamin: alludit ad nomen בית Domus & עפר puluis seu terra effossa, uelut è sepulchris, dicere uult: ò ciuitas Betaphra, rectè nomen habes à domo pulueris, quia tanta erit tua calamitas, ut te merito, uelut in summo luctu, cinere puluereq; sis conspersura. Commemorat ideo ciuitates Iudæ & Benlamin: quia supra dixit: Plagam Israëlitici regni pertingere usq; ad Ierosolymam.

עברי Dicere uult: ò Samaria quæ fuisti hæctenus adeò pulchra, quo nomen abijt tuum: quò pulchritudo tua migrauit: Siquidem es deuastata ignominiaq; cooperta. ישיבת שפיר Samaria est: dicta שפיר à pulchritudine.

לא יצאת Ciuitas in tribu Iuda nomen habens ab egrediendo, quasi dicas expatriatricem: alludere uult nomine יצאת ad uerbum יצאתה dicereq;: non egreditor, sed propter magnum luctum contine te domi, sicut ij qui præ dolore luctus ingenti se domi continent, nec præ lachrymis egrediuntur.

בית האצל Assyria est: עמרתה dicit, quòd sua statura & tuta fore putarant. Vult causam allusionis huius יצאת לא יצאת reddere ac dicere: propter omnia sua per Assyrium ablata non egredietur sed domi sese continebit.

להלה לשוב Id est, dolebit præ expectatione frustranea auxiliij in tribulatione. Siue igitur ברוחה appellatiue sumas pro rebeli siue proprie pro ciuitate, sensus est: ò quàm anxie expectabis auxilium, sed dum frustra expectabis, erit quoq; dolori maximo illa frustranea auxiliij expectatio: siquidem hostis ad Ierosolymam usq; omnia uastabit, ut Iesa. 10. prædictum.

וְרָחַם Vult dicere, tanquam praesente iam periculo. O Iachis compara tibi quadrigam qua te conijcias in fugam: dum Sanherib expugnabit te, nimirum digna, quae primum luas & quidem grauius deleris: siquidem in regno Iudae peccatrix fuisti prima. שִׁישׁ לְבִישׁ ciuitas Amorrhoeorum in tribu Iuda Ios. 10. & 15: non longe à Ierosolyma, & à Rehabeamo permagnifice munita: fuitq; prima in regno Iudae, quae idolatriam Israëlitici regni complexa est.

לְבַם Hortatur ἑρωμαῶς ad pangendum foedera cum ijs, quos tamen audiunt priores in periculo sibi incumbente futuros: artificiosa nimirum allusione ciuitatis לְבַם praedicens לְבַם id est, se & omnes qui fidunt regibus Israëlis, falsum iri periturosq;. Per שְׁלוּבִים uel legatos uel quod per illos mittitur intellige. מוֹרֶשֶׁת urbs Iudae: גֵּת urbs Palaestinae. לְבַם urbs Iudae: uoce לְבַם id est, ad mendacium à בֹּשׁ לְבַם mentiri, fallere, frustrari spe: subindicans foedus illud in calamitate per Assyrium futura irritum fore.

עַר Vult non solum allusione pulcherrima, sonante עַר adducam tibi ciuitas מוֹרֶשֶׁת dicere, tu ciuitas Maresa nomen habes ab haereditate seu possessione, ecce ego adducam tibi haeridem & possessorem regem Assyriorum, qui tuus erit haerces, teq; possidebit, sed etiam quasi claudere comminationem institutam, ac dicere, O quanta est tua gloria regnum Israëliticum, si dona respicias in te collata ab omnipotente & misericorde, sed quia superbis in donis, & transgressionibus gentes superas, ideo ciuitates omnes tuae magnificae, fient similes Adullae speluncae obscurissimae, dum Assyrius Dei flagellum aduentarit. מוֹרֶשֶׁת ciuitas Iudae patria Michae: significat haereditatem seu possessionem à עַר יְרֵשׁ ciuitas Iudae, circa quam spelunca fuit, in quam Dauid abdidit sese I. Re. 22. יִשְׂרָאֵל omnis est ista magnificentia, de qua Ps. 147. non fecit taliter ulli nationi.

קָרָח Vult hortatione ad poenitentiam, claudere primi capitis Prophetiam, comminaturq; ni respiscant captiuos abductum iri, periturosq; in captiuitate. Fuit mos Iudaeis in luctu uel euellere uel praecidere comam, incedereq; caluum. בּוֹשֵׁר innuit uehementiam & celeritatem. בְּנֵי Per filios delicatulos & liberos & quicquid ad magnam defensionis spem educatur: intellige.

CAPVT SECVNDVM:

חַוִּי	הַשְּׁבִי	אָז	וּפְעַלִּי	רַע	עַל	מִן
חַוִּי	חַוִּי מְחַשְׁבִּין	לְמִינִס	לְמַעַבְד	רַבִּישׁ	עַל	
δουλι	λογίζομενοις	κόπας	καὶ ἐργαζομενοις	κακά	ἐν	
Ve	cogitantibus	uanum	& patrantibus	malum	in	
Wehe	den die trachten zuthun	den die trachten zuthun	vnd gehn vmb mit thcken schaden	bösen	auff	

מִשְׁבְּבוֹתָם	בְּאוֹר	חֶבְקָר	יַעֲשׂוּהָ	בִּי	יֵשׁ
מִקְדָּמִין	מִקְדָּמִין	בְּצַפְרָא	וְעִבְרִין	אֲרִי	אֵית
ἐν φωτι	ἐν φωτι	πρωίνας	ποισοι αὐτο	ἄν	ἔστι
ut luce	ut luce	matutina	designent illud	nam	est
wenns liecht ist	wenns liecht ist	frue	das sie es volbringen	denn	ist

B לאל

לֹא יֵאָל יָרֵם יְהוָה וְהִמּוֹדוֹ שְׂדוֹת וְגִזְלוֹ וּבְתוּמֵי

חֵלְקָא בִּירֵיחָן : וְהִמּוֹדוֹ וְהִמּוֹדוֹ וְהִמּוֹדוֹ וְהִמּוֹדוֹ וְהִמּוֹדוֹ וְהִמּוֹדוֹ
וְהִמּוֹדוֹ וְהִמּוֹדוֹ וְהִמּוֹדוֹ וְהִמּוֹדוֹ וְהִמּוֹדוֹ וְהִמּוֹדוֹ
καὶ οἴκους καὶ ἱρπαζοῦ καὶ ἀγροῦ καὶ ἐπιθυμῶν χεῖρας αὐτῶν. πρὸς θεὸν
domos et rapiunt agros et concupiscunt manus eorum. contra Deum
heuser vnd reissen zu sich ecker vnd sie gelüftet ire hand. wider Gott

וְנָשְׂאָה וְעִשְׂקוּהָ גֵבֶר וּבֵיתוֹ אִישׁ וּנְחָלָתוֹ :

וְנָשְׂאָה וְעִשְׂקוּהָ גֵבֶר וּבֵיתוֹ אִישׁ וּנְחָלָתוֹ :
וְנָשְׂאָה וְעִשְׂקוּהָ גֵבֶר וּבֵיתוֹ אִישׁ וּנְחָלָתוֹ :
καὶ κληρονομίαν αὐτῶν. ἀνδρῶν καὶ τὸν οἶκον αὐτῶν τὸν ἀνδρῶν καὶ καταδάσθωσιν αὐτῶν τὴν κληρονομίαν αὐτῶν.
et hereditati eius. cuilibet et domum eius cuilibet et inferunt vim et tollunt
vnd seinem erbe mit ein jden vnd seinem haus mit ein jden vnd treiben gwalt vnd nemen sie

לְבוֹ נָח אָמַר יְהוָה הֲנֵנִי חָשֵׁב עַל הַ

לְבוֹ נָח אָמַר יְהוָה הֲנֵנִי חָשֵׁב עַל הַ
לְבוֹ נָח אָמַר יְהוָה הֲנֵנִי חָשֵׁב עַל הַ
καὶ λέγει κύριος ἰδοὺ ἐγὼ ὁ κύριος λέγει τάδε διὰ τοῦτο
contra vber cogito ecce ego Dominus inquit sic quapropter
vber gedencf sihe ich der Herr spricht so Darumb

חַמְשֵׁפֶתָּהּ חוֹמַת נָעִה אֲשֶׁר לֹא חֲמִישׁוֹ

חַמְשֵׁפֶתָּהּ חוֹמַת נָעִה אֲשֶׁר לֹא חֲמִישׁוֹ
חַמְשֵׁפֶתָּהּ חוֹמַת נָעִה אֲשֶׁר לֹא חֲמִישׁוֹ
καὶ τὰς ἰσθμῶν καὶ τὰς ἰσθμῶν καὶ τὰς ἰσθμῶν καὶ τὰς ἰσθμῶν καὶ τὰς ἰσθμῶν καὶ τὰς ἰσθμῶν
extrahetis haud quo malum istam dis
je sollt ziehen nicht welchem böses dis Geschlecht

מִשָּׁם צִוְאוֹתֵיכֶם וְלֹא תִלְכוּ רֹמְמָה בִּי

מִשָּׁם צִוְאוֹתֵיכֶם וְלֹא תִלְכוּ רֹמְמָה בִּי
מִשָּׁם צִוְאוֹתֵיכֶם וְלֹא תִלְכוּ רֹמְמָה בִּי
καὶ οὐ μὴ τὴν ἰσθμὸν ὑμῶν καὶ οὐ μὴ τὴν ἰσθμὸν ὑμῶν καὶ οὐ μὴ τὴν ἰσθμὸν ὑμῶν καὶ οὐ μὴ τὴν ἰσθμὸν ὑμῶν
nam elate incedetis neq; collum uestrum aus
denn stolz je sollt einher ziehen vnd nicht ewren hals aus

עַתָּה נָעִה הִיא בַּיּוֹם הַזֶּה יֵשֶׁב עֲלֵיכֶם

עַתָּה נָעִה הִיא בַּיּוֹם הַזֶּה יֵשֶׁב עֲלֵיכֶם
עַתָּה נָעִה הִיא בַּיּוֹם הַזֶּה יֵשֶׁב עֲלֵיכֶם
καὶ ἐπιθήσει ἐφ' ὑμᾶς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐπιθήσει ἐφ' ὑμᾶς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐπιθήσει ἐφ' ὑμᾶς ἐν τῇ ἡμέρᾳ
de uobis sumet illa selben zur zeit sol es sein. ein böse zeit

מִשָּׁל וְנָחַח נָחִי נָחִי אָמַר שְׂדוֹת נְשִׂינֵי

מִשָּׁל וְנָחַח נָחִי נָחִי אָמַר שְׂדוֹת נְשִׂינֵי
מִשָּׁל וְנָחַח נָחִי נָחִי אָמַר שְׂדוֹת נְשִׂינֵי
καὶ καταδάσθωσιν αὐτῶν καὶ καταδάσθωσιν αὐτῶν καὶ καταδάσθωσιν αὐτῶν καὶ καταδάσθωσιν αὐτῶν καὶ καταδάσθωσιν αὐτῶν
uastati sumus uastando dicetis lugubri planctu et planget parabolam
wir sind verstöret— verstöret man wird sagen (es ist aus) ein Klage vnd man wird Klagen ein sprich (wort)

חֵלְקֵי עַמִּי וּמִיָּד אֵיךְ יָמֵשׁ לִי לְשׁוֹבֵב

חֵלְקֵי עַמִּי וּמִיָּד אֵיךְ יָמֵשׁ לִי לְשׁוֹבֵב
חֵלְקֵי עַמִּי וּמִיָּד אֵיךְ יָמֵשׁ לִי לְשׁוֹבֵב
καὶ μεταλλάξεται γῆ μου καὶ μεταλλάξεται γῆ μου καὶ μεταλλάξεται γῆ μου καὶ μεταλλάξεται γῆ μου καὶ μεταλλάξεται γῆ μου
cum reuertatur a me recedat quando wenn wird verendert meus volc's—land
wider zugeben mir wird komen wenn wird verendert meus volc's—land

שְׂרֵינֶנּוּ יַחֲלֵק : לִבֹּן לֹא יִחְיֶה לִבְּ מ

תִּלְקַחְתָּן מִפְּלִגִּין : בִּבְן לֹא יִחְיֶה לִבְּ מִן
διεμερίσθη(σ) οἱ ἀγροὶ ἡμῶν
qui distribuit. agrum nostrum
der ausgeteilet hat. unsere ecker

מִשְׁלֵיךְ חֶבֶל בַּגֹּדֶל בַּקָּהֶל יִחְוֶה : אֵל

מִחַח חֹט מִשָּׁח בַּעֲבָא בַּקָּהֶל בְּנֵי : לֹא
βάλαω οἰνίουρ κούρις. ἐν ἐκκλησίᾳ
qui proijciat funiculum in sortem
der wirfft die schnur des loses
des herrn. in der gemetne

חֲטָבֵי יִטְיִבֹּן לֹא יִטְיִבֹּן לֹא יִטְיִבֹּן לֹא יִטְיִבֹּן

תִּתְבָּוֶן זְבוּאָה לֹא הִלְפֹּן לַעֲמֹא תִרִין אֲרִי לֹא מִקְבְּלֵי
κλαίετε δάκρυσι μὴ δάκρυσι
Stillate Stillabunt Stillabunt Stillabunt
prediget sagen sie

בְּלִמֹּת : תִּתְבָּוֶן בֵּית יַעֲקֹב חֲקִיצֵר ר

תִּתְבָּוֶן בֵּית יַעֲקֹב חֲקִיצֵר ר חֲקִיצֵר ר
ὄνειδν. λέγων δόικου
ignominia dicitat
zuschanden werden (tröstet sich also)

רוּחַ יְהוָה אִם אֵל מֵעַל לֵיךְ הַלּוּא

מִימֵר מִן קִרְם יְיָ אִם אֵל מֵעַל לֵיךְ הַלּוּא
πνεῦμα κυρίου εἰ ταῦτα
spiritus Domini (aut) ista sunt
der geist des herrne solchs oder

דְּבָרֵי יִיטְיִבֹּן עִם הַיִּשָּׁר חוֹלֵד : וְאֵתְמוּל

בְּלִתְגַמִּי עַל בֵּל בַּקָּשׁוּב דְּמַחֲלִבִין : מִקְבִּיל חוּבִיתָן
δι λόγοι μου δι καλοῖς εἰσι μετὰ
uerba mea sunt bona (ei qui) bey sind freundlich

עַמִּי לְאֹיִב יִקוּמִם מִמּוֹל שְׁלֵמָה אֲדָר

עַמִּי לְבַעִיל דְּבָבָא מִסְרִין מִקְבֵּל סְרִינָא אֲזַטְלָא
ἐξ ἐχθρῶν ἀντέστη ἐν ἑσθῆτι
in morem hostis consurrexit
als ein feind lehnet sich auff

תַּפְּשֻׁטוּן מֵעַבְרִים בְּטַח שׁוֹבֵי מִלְחָמָה :

בְּסִיבָרָא מֵעַבְרִין קָרְבָּא :
ἐπιπέλας τῶ ἀφελείῳ
secure qui præteribant
sicher denen so daher gehen
B ἦ

נְשֵׂי עַמִּי תִגְרְשׁוּ מִבֵּית תֵּעֲנוּגֵיהֶּ

בְּנִישָׁת γυναικες mulieres die weiber
עַמִּי λαος μου populi mei meus Volks
תִּגְרְבוּ ἐξέβαλετε eiicistis jr treibet
מִבֵּית ἐξ οίκου ex adibus aus husern
תֵּעֲנוּגֵיהֶּ τῆς εὐφρίας αὐτῶν (suis delicatis) jren lieben

מֵעַל עוֹלָלֵיהֶּ תִקַּח חֲדָרֵי לְעוֹלָם : קוֹמוּ

מִן ἀπο ab von
עוֹלָלֵיהֶּ νεπῶν αὐτῶν infantibus suis jren jungen Kindern
תִּקַּח λαμβάνετε abstulistis nemet jr
חֲדָרֵי κόσμου μου honorem meum
לְעוֹלָם ἐν αἰῶνα perpetuum. stets. meinen schmuck
קוֹמוּ ἐγείρεθε Surgite Macht euch auff

וְלִבְךָ בִּי לֹא יֵאָרֵךְ הַמִּנוּחָה זֹאת בְּעֵבֶר

וְגַלְתָּ ἡ ὑπάγετε & abite jr must dauon
יֵאָרֵךְ οὐκ haud nicht
בִּי οὐ nam denn
לֹא οὐκ haud nicht
זֹאת οὐκ haud nicht
הַמִּנוּחָה ἡ ἀνάπαυσις requies ruge
בְּעֵבֶר ἐνεκεν eo quod umb willen

שְׂמִינָתָה תִחַבֵּל וְחַבְלֵי נַמְרֹד : לֹא אִישׁ

לְטַמְיִיתָה τῆς ἀκαθαρσίας polluta est
אִינֹן מִחַבְלֵי ἀνεφάρκτε corrumpetur
חַבְלֵי καὶ φθορᾶ corruptione
נַמְרֹד ἀποτομῆς uiolenta. grewlicher
לֹא οὐκ haud nicht
אִישׁ ἀνὴρ uir (were)

חֹלֶה רֹחַ וְשִׁקָּר בֹּב אֲטִיָּה לְךָ

חֹלֶה ἰὼν sequens ein jrreger
רֹחַ πνεύματι spiritum Geist
וְשִׁקָּר καὶ ψεύδις (falsum) (vnd lügen—prediger)
בֹּב ψεύσας (mendacem)
אֲטִיָּה σαλεύων (stillans) der predigte
לְךָ σοι tibi die

לֵיזוֹ וְלִשְׁבֹּר וְהָיָה מִטִּיָּת חַעֲם חַיָּה :

לְחִמֵּר ἐν οἴνῳ de uino von sauffen
וְלִרְוּיָה καὶ ἐσθλὴ μέθυ μα. & sicera vnd von schwelgen
וְהָיָה καὶ ἐσθλὴ esset das were
מִטִּיָּת ἐκ τῆς σαύονος stillator ein Prophet
חַעֲם ἐκ τοῦ λαοῦ populo völd.
חַיָּה τῶν οὐρανῶν hinc. für die

C אָסַת אֲמַסוֹת יַעֲקֹב בְּלָד קַבְצֵי אַקְבֵּז

בְּסוֹפָא בְּנִשָׁא ἀναγόμενος congregans
אֲמַסוֹת συναξω congregabo Ich wil versamlen
יַעֲקֹב Ἰακώβ Jacob
בְּלָד πάντα τε totum dich ganz
קַבְצֵי κομίζω cogam Ich wil bringen
אַקְבֵּז ἐκδέχομαι colligam Ich wil bringen

C שְׂאֵרֵיִת יִשְׂרָאֵל יָחַד אֲשִׁימֵנּוּ בְּצֹרַח

בְּעֵרָא τῶν καταλοιπῶν reliquias die vbrigen
שְׂאֵרֵיִת τῶν Ἰσραηλ Israel
יָחַד ἐν τῷ αὐτῷ in unum zu heuff
אֲשִׁימֵנּוּ θέσομαι αὐτοὺς ponam illud Ich wil sie thun
בְּצֹרַח ὡς πρόβατα quasi gregem wie ein herd
בְּגֵר חוּטְרָא ἐν οὐλί in ein stal

בְּעֵרָה בַּתּוֹרָה הַרְבֵּרוּ תְּחִימָנָה מִצָּרִים : C

מִסְגֵּי אֲיִנְשָׁא :	תָּמוּ	הִיבָה	בַּגֵּר	בְּעֵרָה
Ἐναντίον ὧν.	ἐξελοῦνται	τῆς κοίτης αὐτῶν	ἐν μέσῳ	ὡς πόμυθος
pre hominibus.	tumultuabuntur	caulas suas	in	uelut pecus
für Menschen.	es wird dñess	seine hürten	in	wie ein zherd

וּלְפָנֵיהֶם יִפְרֹץ עַל הַ

יִפְרֹץ	בְּרַבְרָתָא	תְּפִרֹּץ	סָלִית
διολύσσει	πρὸ προσώπου αὐτῶν	ὁ διολύσει	ἀναβήσεται
perrumpent	ante illos	PERRVPTOR	ascendet
sie werden durchbrechen	für iuen her	Der d. archbrecher	wird crauff faren

וְיַעֲבֹרוּ שַׁעַר וְיִצְאוּ בּוֹ וְיַעֲבֹרוּ מִ

וְיַחֲתִיב	בֵּיה	וְיִצְאוּ	תְּרַע	וְיַעֲבֹרוּ
ἄνδρα διαβήσεται	ἐν αὐτῆς	ἐκ ἐκπορεύσονται	πρὸς πύλῳ	ἄνδρα διαβήσονται
& transibit	per illam	& exibunt	portam	& transibunt
vnd wird gehen	dadurch	vnd werden ausziehen	zum thor	vnd sie werden einziehen

מִלְּבָבָם לְפָנֵיהֶם וְיִחַזְקָה בְּרֵאשִׁים : C

בְּסֵפֶהוֹן :	וּמִימְרָא בְּנֵי	בְּנֵי בְּרִישִׁיהוֹן	מִלְּבָבָהוֹן
ἐγίσει ἄνθρωποι.	ὁ δε κύριος	πρὸ προσώπου αὐτῶν	ὁ βασιλεὺς αὐτῶν
in principio illorum.	& Dominus	ante illos	rex eorum
foen an.	vnd der zher	für iuen her	ix zdmig

CAPVT Secundum: hortatur magistratum Ecclesiasticum & Politicum ad poenitentiam: describit eius peccata: Pœnasq; ei comminatur per Assyrium. Dein transit ad regnum Christi: cuius descriptione pios consolatur: ne metu corporalium incommodorum de Christi regno desperent. Caput ergo secundum legem & Euangelion in duos locos partiamur: & docendi gratia singulos in sua membra diuisos explicemus scripturis.

PRIMVS LOCVS exponit: quibus, cur, quid, Micha comminetur. Loci membra quinque.

I. MEMBRVM describit peccata contra tabulam secundam: eorum, qui primo loco sunt, cum in Ecclesia tum politia: nempe, quod non ad ius & æquum, sed tantum ad ea, quæ conferunt πρὸς τὰ ἄλφιστα inuigilent.

אין Omnis iniuria quam inferunt potentes impotentioribus.

באור הבקר Acerrimum nocendi studium potentum in Ecclesia & politia uult exprimeret: quo tam flagrant, quam Psal. 36. expingit.

לא Lamed redundante לא significat fortitudinem seu facultatem: sensus. Est illis in manu, id est possunt. Hebr.

המרה Per ablationem domorum & rapinam possessionum exaggerat potentum auariciam circumstantia temporis: uultq; intelligi. Præcipuè doctorum auariciam inexplebilem. Quam notat etiam Christus Matth. 23. accusando illos quòd domos uiduorum deuorent. Huc prior descriptio potentum auarorum crudelium populorum oppressorum & deuorum.

II. MEMBRVM ideo minatur pœnas oppressoribus inferiorum, per Assyrium infligendas, ut affectos iniurijs non aliter pauperes consoletur quam Psalmus 91. retributionem peccatorum uidebis, quo uidelicet non meditentur uindictam, sed illam Deo relinquunt.

הגוי אשר Respicit in cogitationes oppressorum: qui non solum iniuriam mussare ferreque coguntur: sed etiam offenduntur eò quòd impij semper elabuntur, inceduntque elati, Pauperibus euadere non ualentibus nec erigere sese depressos à potentibus. אשׁא עליכם משׁל Exaggerare uult Prouerbio seu cantico, uastationem per Assyrium futuram: qua regnum Israeliticum non solum ita uastabitur, ut Assyrius agros Israeliticos suis militibus, non iterum populo diuisurus sit: uerum etiam regnum semel uastatum nunquam instauratum iri. Siquidem ea quæ produntur in Prophetis: de restitutione Israelitarum spiritualiter intelligenda sunt de reuocatione in regnum cœlorum, per Apostolorum prædicationem, tempore Messiae futuram, & iam factam. ביום tempore uastationis futuræ. Per hæreditatem populi mei & Ecclesiam Dei: populi Dei nomen habentes Israelitas accipe.

III. MEMBRVM exponit quomodo & quare magistratus impius Prophetis interdicit concionibus. Sed Spiritus illos silere nolit. אל תיפיו מן זכור in persona magistratus impij loquens: docet, propter factas Iudæis promissiones impios ad Prophetas dicere, ne predicetis talia monstra, גטה Hebr. stillare: pro docere & Prophetare. ישיפיו Respondet Prophetia cum Dei tum Ecclesiae nomine: imò stillabunt, hoc est, Pergent ad poenitentiam hortari, pœnasq;

nasq; impoenitentibus comminari: nec deterrebuntur auctoritate magistratus id prohibentis. **אל יטימה** magistratus impius, denuò pergit interponere suam auctoritatem, prohibereq; doctrinam Prophetarum dicendo, Nolumus ista populum doceri. **אל יסג** causam prohibitionis addens, uult dicere: tu Micha ceteriq; uidentibus mentimini prædicando uastitatem: Deus enim promisit regnum Dauidis se constabiturum: igitur uastationis ignominia populum hunc minimè comprehendet.

III. MEMBRVM exponit, quomodo Israëlitæ propter Dei promissiones securè contemnentis Prophetiarum minas, refutentur quasi tali Syllogismo. Verba dei bonis promittunt bona, malis comminantur mala: Vos non estis boni sed mali: Quare promissiones ad uos haud spectant, sed comminationes. **האומר** domus Iacob, hoc est, Israëlitæ ideo securè Prophetias contemserunt, quòd promissum esset Dauidi regnum perenne. **הקציר רוח** Deus haud dubiè quod promisit daturus est & dare potest uultq;. **אם אלה** Dei comminationes ad Israëlitas haud spectare, sed ad gentes Atheas. Vult Israëlitarum securitatem depingere ac dicere: quia Deus non fecit taliter ulli nationi, sicut Israëli: gentes autem odio habet, teste Psal. 78. ideo putant Deum sibi benefacturum iuxta promissiones, etiam si uita pessima sua præter comminatas plagas nil promereantur: nec dubitandum esse Prophetas mentiri, Deum Israëlitas puniturum uaticinantes.

והלא רברי Vult non solum exponere promissiones legales omnes & ostendere condicionales esse: uelut illa Ps. 132. Si filij tui seruarint legem meam in throno meo sedebunt perpetuò: sed etiam quicquid ab impijs de promissionibus obijci potest, refutare quasiq; respondere: non dico quòd Deus sit mendax: quod spiritus eius promissa non seruet: quod perdere gaudeat: sed quod promissiones legales ad seruantes tantum legem spectent. Et hæc uelut propositio maior.

והאומר עמי Vult Israëlitas promissionibus sine poenitentia & fide turgentes suis coloribus depingere, uolentiam eorum contra pauperes describere, damnum quo uiduas & pupillos afficiunt irrecuperabile damnare. **עמי לאיוב** populum suum horribiliter resistere, est: populum Israeliticum de uerbo Dei gloriantem, non solum contra Dei uerbum agere, sed etiam persequi uiuentes ac docentes secundum uerbum. **שלמה** taxat exercentes crudelitatem intolerabilem in eos, quibus tanquàm fratribus debebant parcere. Decorem & magnificentiam, quæ in ornatu uesteq; est, adeoq; hereditatem, quæ liberis orbatis parentibus obuenit uocat **הור**. Et hæc quasi minor propositio.

קומו ילבה Claudens sermonem contra magistratum impiorum auariciam & tyrannidem institutum, uult dicere: quia uos Prophetarum hostes pauperum oppressores, uiduarum contristatores, orphanorum expilatores tam crudeles & immisericorditer estis auari: Surgite è uestra terra pulsi, abite orphani in Assyriam nunquam redituri in terram uestram, quoq; fuistis crudeliores eò crudelius deuastabimini tractabiminiq; in captiuitate: & hæc quasi conclusio.

V. MEMBRVM subindicat magistratum impium, Prophetas ueridicos ferre non posse, Pseudopphetas autem & blandiloquos fouere. **לוי**

Vir

Vir ambulans uento seu uaniloquus & mendax, est: Pseudopropheta sine Dei spiritu loquens mendacia uentris gratia, sicut ait 2. Pet. 2. Pseudoprophetae factis sermonibus negociantur. **וְהָיָה** Vaticinatur de uino & sicera Deus Prophetarum uenter. **וְהָיָה** Tales nimirum efficiunt auditores Pseudoprophetae concionibus suis, qui uelut arundines à quouis doctrinae uento moueantur, & pietatem quaestum existiment: ut illi Ier. 44. dicitant, cum libamus reginae caeli felices eramus. Vult non solum depingere ac detestari Pseudoprophetas cum suis auditoribus, quorum Deus uenter est ac finis perditio. Sed etiam conqueri: quod populus, non modo conciones libenter audiat nullas, praeter Pseudoprophetarum ueris Prophetis obstrepentium, uerum etiam suas & uerorum Prophetarum doctrinas abominetur, concionibus paenitentiam & fidem proponentibus interdicit, ueridicis eripiat uitam.

LOCVS SECVNDVS habet transitionem, qua sermonem à regno Israëliitarum corporali, per quod Assyrium uastando, nec rursus instaurando, Transfert ad Christi regnum spirituale perenneque: cuius promissione mirabilique descriptione pios Israelitas ob id territos, quod audirent, semel uastatum regnum Israeliticum, nunquam instauratum iri, consolaturque eò quod scirent, per fidem huius promissionis in Christum uenturum, se uicturos in caelis aeternum, siue redirent in suam terram, siue non.

וְהָיָה

Per congregantem & colligentem, intelligo **CHRISTVM** uerbum Dei tum incarnandum. Comparat seipsum pastori: ut doceat, regnum suum non esse corporale, sed spirituale, & positum in docendo Euangelion, sicut ait: Oues meae uocem meam audiunt. **וְהָיָה** Congregare & colligere est: uocare ad regnum caelorum doctrinae paenitentiae & fidei, ex quibus credentibus Euangelio unam facere Ecclesiam cum Deo uicturam in caelis. **וְהָיָה** Promittit ideo se totum regnum Israeliticum exulans congregaturum & collecturum: quia non solum regno Iudae, sed etiam regnis gentium erat inimicum. Vocabulo **וְהָיָה** respiciens in promissiones de Christo uniuersales Gen. 12. In semine tuo benedicetur omnibus tribubus terrae. Quas uidelicet ideo semper & omnibus Deus uult praedicari: quia, sicut omnibus diebus sol fulget, & toti mundo communis est: ita Christus non est unius saeculi aut terrae thesaurus & salus aeterna, sed omnium in omnibus saeculis & locis credentium: testis ipsemet Io. 3. Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret: ut omnes illi credentes non pereant sed habeant uitam aeternam. Et hic ait: Omnes Iacobitas congregabo: licet non omnes sequantur congregantem. Promissiones siquidem uniuersales, haud referendae sunt ad euentum, qui maxime particularis est: quippe tantum non saluantur qui promissionibus credunt. Quorum paucos esse uocabulo subindicat. **וְהָיָה** reliquias uel superstites, q. d. paucissimos fore qui promissionibus sint credituri salutemque consecuturi.

Vult ergo Christus per os Michae promittere: se tum quidem omnes Iacobitas & Israelitas in orbe dispersos cum gentibus omnibus ad regnum caelorum uocaturum, ex quibus unam facturum Ecclesiam: quod indicat uoce **וְהָיָה** quum dicet ad Apostolos, ite in mundum uniuersum & praedicate Euangelion omni creaturae: Attamen superstites seu reliquos tantum Euangelio credentes perque fidem coram Deo iustos & saluos futuros: sicuti & aliam dixit, multos

multos uocatos & paucos electos. i. credentes esse. En studium Christi mundum saluandi: congregat omnes, superstites saluat. Cur non omnes ut promissio sonat? quia non omnes uolunt credere Christo uolenti cunctos saluare; Proinde reliquiae tantum seu electi, id est, credentes saluantur.

אשים בצאן בצורה :

Cogere oues in ouile, est: per Euangelij spiritum & Sacramenta, ex discordibus & inimicis, unam consentientem in Christo sanctamque Ecclesiam facere catholicam: ut Paulus Eph. 4. Vna fides, unum Baptisma Deus unus omnium nostrum. צאן Christiani. בצורה ecclesia. Nomen habet ecclesia gregis ouium: non solum ut innocens & benefica sit, tantum audiens pastorem Balansque dominus me pascit, nil mihi deerit: sed etiam ut pastor uelut ouis ad occisionem ductus est: ita sit ipsa quoque ouis mactationi destinata: scriptura teste. Similitudine igitur pastoris et ouium uult officium Christi & ouium depingere ac promittere: se per Euangelion & Spiritum sanctum, non modo regnum Israeliticum & Iudaicum inter se discordia & inimica, sed etiam Iudaeos & gentes inter se longè discordiores & inimitiores, per fidem & Baptismum unam Ecclesiam esse facturum, quae cum Deo uiuat in caelis aeternum. Sicut & ipsemet testatur, Vnus pastor unum ouile.

החמנה ביארם

Vult promittere, non modo uocationem gentium: sed etiam dum uocantur gentes ad Euangelion, tantam credentium multitudinem futuram, ut sit ea speciem habitura tumultus, in quo uoces quasi tumultuantium resonent: horum parabola de forti armato Luc. II. Ideo comparatur Euangelij ministerium ususque tumultui: quia commouet mundum sonando, mundusque sic excipit Euangelion, ut unus laudet alter uituperet.

עלה הפרץ :

Diruptor, dissipator, perrumpens ui, Christus est: sic dictus, quod uerus homo sit futurus, qui non solum cum peccato, ira Dei, Satana, mundo, morte, inferno sit luctaturus, ad redimendum genus humanum perditum: sed etiam horum malorum omnium uictor ex inferno rediuiuus perrupturus, sibi per Euangelion Ecclesiam paraturus: teste Paulo 2. Ti. I. Eripuit morti potestatem & immortalitatem per Euangelion protulit. Significat עלה idem quod Ps. 68. Ascendisti in altum. Vult ergo praedicere, non solum hominis Christi glorificationem post humiliationem: sed etiam promittere finem & usum eius glorificationis fore, ut omnes illi credentes similiter perrumpere discant, adeoque per temporariam mortem ad uitam aeternam perruptoris more grassari. Sicut & Paulus de fine & usu ascensionis huius perruptoris ad Ephesios quarto scribit: Vnicuique nostrum obtigit gratia secundum mensuram Christi, sicut est scriptum: ascendisti in altum & captiuam duxisti captiuitatem, & dona hominibus accepisti. Qui finis & usus etiam in uoce לפניחם ante illos includitur.

פרצו ויעברו שער :

Vocat regnum caelorum. יעברו Ingredi est respiscere & credere. יצאו Egredi est confiteri & operari. Non modo subindicat & Christianos esse perruptores, hoc est, multa quidem impedimenta pietatis et salutis habere, praecipue uero ministros uerbi, puto Satanam, mundum, peccatum, mortem, infernum: ceu Paulus conqueritur 2. Cor. 2. & uerbi ministros adpellat τὰ κατὰ θάρματα καὶ πορνεύματα κόσμου. Verum nullam omnino uim illos à Christo posse dirimere

C

dirimere

dirimeret: adeo constantes & omnipotentes in Christo perruptores aduersus omnia mala, quae nominari possunt, ut Christus illos propterea uiolentos adpellat, Matth. II. Violenti rapiunt caelum. Et Paulus Rom. 8. Perrupit dicens: nec mors nec gladius nos separabit à Christo. Heb. II. sancti per fidem regna uicerunt. Sed etiam docere uult: Omnes perruptoris uocem sequentes: per uerbum & spiritum, primò ingredi regnum caelorum per fidem et inuocationem, Dein egredi quoq; per confessionem oris & opera charitatis, in hoc ut alios etiam in regnum caelorum secum perducant, ne soli ueniant in regnum Dei: Summa.

ויעבר מלכם

Quid uult his uerbis: rex illorum praecedet illos, Dominus illorum erit dux? Si per regem Dominum ducem intelligis Christum ita dictum à triumpho de portis inferorum per mortem & resurrectionem parto, secundum Prophetias. Vult dicere: Quicquid Christus est, potest, habet, unquam cogitauit, dixit, fecit, in caelis & in terris, et quicquid Deus in Christo boni promissit: id omne credentium omnium esse proprium: teste Paulo dicente, Omnia Deus nobis donauit in Christo: nedum quicquid habent, sunt, possunt Christiani, id omne per Christum illos habere, esse, posse, iuxta illud: sine me nil facere potestis.

CAPVT TERTIVM.

וְקִדְּמוּ וְשִׁלְטוּ καὶ οἱ ἄρχοντες et principes und jr Fürsten	יַעֲקֹב ιακωβ Jacob Jacob	רִישֵׁי οἱ κεφαλαί capita jr heupter	בָּעוֹ δὴ queso doch	שְׁמוֹעִים ἀκούετε Audite höret	וְאָמְרִים καὶ εἰπὼν Ac dixit und ich sprach
בֵּית τὸ die wissen	לְרַעַת τὸ γινῶναι nosse die wissen	לְבָנֵינוּ ὅσι ὑμῶν uestrum jr sein	הֲלֵא ὄχι num est sol: nicht billich	יִשְׂרָאֵל Ἰσραὴλ Israel	דְּבִירָה οἶκος domus im haus
גֹּזְלֵי ἀρπάζοντες diripitis jr schindet abe	רָע τὸ πονηρὸν malum das arge]	וְאֶהְבֵּי καὶ ἀγαπῶντες et amatis und liebet	טוֹב τὸ καλόν bonum das gute	שְׂנֵאִים μισοῦντες oditis jr hasset	מִשְׁפָּט τὸ κρίμα iust das recht:
עֲצְמוֹתָם ἀπὸ ὀστέων αὐτῶν osibus eorum. jren beinen,	מֵעַל ἀπὸ ab von	וּשְׂאֵרֵם καὶ τὰς σαρκας αὐτῶν et carnes eorum und jr fleisch	מֵעַל ἀπὸ αὐτῶν ab ipsis von jnen	עֲמִי δέρματα αὐτῶν pelles eorum jr haut	רָאשֵׁי

וְאֵשֶׁר לֹא יָתַן עַל פִּיהֶם וְקִדְשׁוֹ

וְיֵי וְיֵי לֹא יָתַן עַל פִּיהֶם וְקִדְשׁוֹ
καὶ οὐκ ἔδωκεν οὐκ ἔδωκεν οὐκ ἔδωκεν
eum uero eum uero eum uero
wo aber einer wo aber einer wo aber einer

עַל יְדוּ מִלְחָמָה : לְבֹן לַיְלִיָּה לְבָם מִחֲדוּן

עַל יְדוּ מִלְחָמָה : לְבֹן לַיְלִיָּה לְבָם מִחֲדוּן
καὶ οὐκ ἔδωκεν οὐκ ἔδωκεν οὐκ ἔδωκεν
eum uero eum uero eum uero
wo aber einer wo aber einer wo aber einer

וְחֲשֵׁבָהּ לְבָם מִקְסָם וּבְמָתָה חֲשֵׁמִישׁ

וְחֲשֵׁבָהּ לְבָם מִקְסָם וּבְמָתָה חֲשֵׁמִישׁ
καὶ σκοτία καὶ σκοτία καὶ σκοτία
et tenebrae et tenebrae et tenebrae
und zur finsternis und zur finsternis und zur finsternis

עַל הַנְּבִיאִים וְקִדְרָה עַל יְהוָה חַיּוּם :

עַל הַנְּבִיאִים וְקִדְרָה עַל יְהוָה חַיּוּם :
καὶ οὐκ ἔδωκεν οὐκ ἔδωκεν οὐκ ἔδωκεν
eum uero eum uero eum uero
wo aber einer wo aber einer wo aber einer

וּבִשְׁוֹ הַחַיִּים וְחַפְרָה חַקּוֹסְמִים וְעַפְרָה

וּבִשְׁוֹ הַחַיִּים וְחַפְרָה חַקּוֹסְמִים וְעַפְרָה
καὶ καταγελασθήσονται καὶ καταγελασθήσονται καὶ καταγελασθήσονται
Et pudificabitur Et pudificabitur Et pudificabitur
und werden sich verhalten die Warsager und sollen zu spot werden die Schawer Und sollen zuschanz (den werden)

עַל שִׁפְּם בְּלִם בִּי אִיז מִעֲנָה אֱלֹהִים :

עַל שִׁפְּם בְּלִם בִּי אִיז מִעֲנָה אֱלֹהִים :
καὶ οὐκ ἔδωκεν οὐκ ἔδωκεν οὐκ ἔδωκεν
eum uero eum uero eum uero
wo aber einer wo aber einer wo aber einer

וְאֵלֶם אֲנֹכִי מִלְאֲתִי בַח אֵת רוּחַ

וְאֵלֶם אֲנֹכִי מִלְאֲתִי בַח אֵת רוּחַ
καὶ οὐκ ἔδωκεν οὐκ ἔδωκεν οὐκ ἔδωκεν
eum uero eum uero eum uero
wo aber einer wo aber einer wo aber einer

יְהוָה וּמִשִּׁפְּטֵי וְאַבְרָהָה לְחַגִּיד לִיעֲקֹב

יְהוָה וּמִשִּׁפְּטֵי וְאַבְרָהָה לְחַגִּיד לִיעֲקֹב
καὶ οὐκ ἔδωκεν οὐκ ἔδωκεν οὐκ ἔδωκεν
eum uero eum uero eum uero
wo aber einer wo aber einer wo aber einer

וְתָהְיֶה	עֵינֶיךָ	יִירוּשָׁלַם	תְּחַרְשׁ	שָׂרָה
תְּהִי	לְיִגְרִין	יִירוּשָׁלַם	תְּחַרְשִׁי	חֶפֶל
ἔσται	ὁπωροφυλάκιον	ἡγὼν ἱερουσαλὴμ	ἀροτραθήσεται	ἀγρός
erit	aceruus lapidum	et Hierosolyma	arabitur	ut ager
wird werden	zum steinhaußen	vnd Jerusalem	wird zupflüget	wie ein feld
: יַחַד חֲבִית לְבַמֹּת יַעַר :				
	חֲרִישָׁא	לְחִישָׁת	בֵּית מִקְדָּשָׁא	רֹטֵר
	το δρυμῶν	εἰς τὰ ὑψέλα	τῷ οἴκῳ	καὶ τὸ ὄρος
	silue.	in excelsa	edis	et mons
	wilde	zu einer höhe	des haus	vnd der berg

CAPITE TERTIO Micha reprehendit eadem uicia: puto crudelitatem & auariciam principum & sacerdotum, quæ capite secundo: quibus miserum populum opprimebant atq; deuorabant. Hæc est illa uehemens concio, quam Ieremias scribit 26. habitam Ezechia tempore: nec tamen ab Ezechia propterea necatum esse. Diuidamus caput in locos quatuor.

PRIMVS LOCVS repræhendit principum & Ducum Israelitarum crudelitatem iniquissimam: eisq; iram Dei magnam comminatur.

ואמר Adfirmat se pœnitentiam docuisse.

לרעה את המשפט Ius nosse debere, est: secundum Decalogum uiuere & regere: qui finis est omnium diuinarum & humanarum legum. Vult ore scriptoq; confiteri: se non ideo tantum principibus Ecclesiasticis & politicis pœnitentiam prædicare, quòd omnibus uerbi ministris ex æquo sit mandatum, ad omnes principes & subditos dicere. μετανοεῖτε, id est, desinite præuaricari Decalogum, & secundum illum uiuite. Sed etiam quòd frustra populo ceu corpori politia dicatur μετανοεῖτε nisi magistratus ceu caput agat pœnitentiam eatq; præ: nedum quod propter impietatem magistratus potissimum Solyma ciuitas potentissima ut ager arabitur: ceu dictum capite præcedenti.

שנאי טוב Odio habere bonum & diligere malum, est: præuaricari Decalogum gaudere, nec minus quicquam cupere quàm secundum illum uiuere.

גולי עורם Figuris tragicis non solum describit auariciam & tyrannidem dominorum, quam exercent in subiectos, & pecus deglubunt, hoc est, pauperem exugunt, dum bonis per exactiones usuras rapinas spoliant, adeoq; subiectos ad inopiam, seruitutem, miseriam extremam, redigunt. Sed etiam ostendit quàm grande sit peccatum in oculis Dei talis magistratus auaricia. Quam exaggerans uerbis tragicis amplificansq;, ideo tam grauiter infectatur atq; reprehendit: ut ij qui sunt in administratione uel reip. uel Ecclesie deterreantur ab auaricia: Discantq; magis publicæ rei quàm priuatae studere.

אז יזעקו Phrasi ex Mosi cantico sumta: Per abscondi faciem, intelligi uolens: penitus irasci: his uerbis: הרעו מעלליהם Obijcit impœnitentiam, q. d. uerbum quidem audierant, sed obtemperare noluerunt, tamq; diu peccarunt quamdiu pœna abfuit. Ideo non exaudiuntur inuocantes: quia uel non audierunt uerbum, dum illis esset: uel non inuocant rite, sicut dis Lucae 16. Recte quippe

quippe inuocantes exaudiri, sit exemplum Manasse. Non solum comminatur impijs ad pœnitentiam uocatis, nec tamen resipiscentibus: pœnamq; describit ita, ut doceat quod eiusmodi, præter fortunas amissas & corporalem miseriam, ab irato quoq; Deo reijciantur, nec exaudiantur clamantes: Monetq; præterea cunctos magistratus: ne suis cupiditatibus indulgeant, & subditos onerent: sed potius custodiant iudicium: ne uidelicet ob securitatem malis extremis circumuenti sine omni spe auxiliij dispereant. Hęc de magistratu Politico: nunc de Ecclesiastico.

SECUNDVS LOCVS minatur Ecclesiastico magistratui: abusenti ministerio ad suum quæstum, nec salutem hominum quærenti: ac peccata eius pœnasq; describit.

על חוביאים Tragicijs figuris depingit Pseudopphetas, ac repræhendit præcipuè: quod hortarentur Iudæos ad sacrificia frequentanda reliquis peccatis dissimulatis, uidelicet, promittentes omnia feliciter successura, si liberaliter sacrificent: contra pessum itura cuncta, si parçè nilue darent.

לבו Comminatur Pseudopphetis. לילה excecatio. מרדון Domini Prophetiæ, opponit ueram doctrinam falsæ. מקסים Diuinationem in tenebras uerti, est: non solum à Pseudopphetis felicia promissa non euenire: sed planè contraria euenire, præterq; incommoda, Pseudopphetas quoq; ignominiose mendacij coargui derideri adfligi. רבאה Minatur extremam & cœcitatem & confusionem, Pseudopphetis. ובשר Dicit eos, ne mutire quidem ausuros: qui rebus secundis omnia templa mensaq; clamoribus implerant. Est phrasis hæc על שפם Defuncta ex Leui. 13. quo præcipitur, ut leprofus habeat os tectum. אין מענה אלהים Deum non respondere, est: sine uerbo Dei præeunte docere & facere: Quæ nimirum causa cœcitatis & confusionis Pseudopphetarum. Comminatur ergo Prophetis falsis cœcitatem & confusionem: quia consolationes & promissiones eorum uerbum Dei non habent: quod solum perpetuò manet, teste Iesaja, Damnatur abusus: non officium.

TERTIVS LOCVS Antithesin habet: qua Micha contra Pseudopphetas: non modo suum officium docendi à Deo esse iactat: uerum etiam gloriatur se iuxta uaticinium officium suum rectè administrare.

ואגלם אנבי Antithesi perstringente falsos doctores, exemplumq; suum illis opponente, uult dicere. Ego nō adulator plenus humano spiritu, sicut uos: nec in tribulatione cedo deficioq; sicut uos. Sed spiritus uirtute, iudicio fortitudine, plenus, libere peccata repræhendo secundum legem, quicquidq; propter libertatem reprehensionis uiciorum accidit mihi fortiter perfero, moriq; mauelim quàm à Dei mandato recedere, sicut uos. Qua Parrisia docebant Apostoli quoq; abeuntes à concilio persecutorum gaudentes, quod digni essent affici contumelia propter Christum.

LOCVS QUARTVS habet exemplum reprehendendi magistratum secularem & Ecclesiasticum: quo ceu signo confirmat Micha suam doctrinam mordacem et ueridicam à Pseudopphetarum doctrina blandiloqua & uana *διὰ τὸ ἄσπορον* differre: nempe, sicut diuinam & humanam.

שמע

Primam exempli partem exponit: qua reprehendit magistratum
 tum secularem, eò quod cum debeat esse iusticiæ custos, amissa cura subdito-
 rum, sua tantum commoda querat : ceu Psalmus.82. etiam conqueritur.
 Perstringit eos, qui norunt quid iustum sit: uerum indulgen-
 tes cupiditati id facere nolunt. **המתעבים משפט** hoc agunt studio, ne recte agant,
 tantum ut ditescant. **בנה** Magnificè quidem ædificant, sed ex sudore & fan-
 guine pauperum. **בשחר** Defendunt auariciam suam etiam sanguine: ut
 Ahab occidit Naboth, hortum sibi uendere nolentem. Summa, nimium sub-
 ditos premunt, tam falsò dicentes ius, ut eorum qui dant munera, causam ius-
 tam pronuncient, licet sit iniquissima: eorum uerò qui nil dant causam iustam,
 pronuncient iniustam.

Alteram exempli partem recenset: qua reprehendit magistratum
 Ecclesiasticum Pseudopphetas inflatos officio suo reclamantesq; Prophetis
 ueris, promissionibus, quæ condicionales sunt, & pijs tantum dictæ sunt :
במהיר יורה Qui conuiuent ad peccata, & peccatoribus bona promittunt que-
 stus gratia: sicut 2. Pet. 2. illi fictis sermonibus negociantur. **הלוא יהיה בקרבנו**
 Sic opponunt Pseudopphetæ se ueris Prophetis reprehendentibus peccata
 minitantibusq; exitium, uidelicet promissionibus de conseruando Iudaico re-
 gno usq; ad Christum. **לבן בגללכם** Propter crudellem & blasphemam utrius-
 que magistratus auariciam: terras & urbes euerti, sicut Ierosolymam. Vide
 Iere. 26. quomodo propter hanc concionem occisus fuisset: ni seruatus
 à pio rege Ezechia fuisset: quomodoq; Ieremiæ uita per
 hanc conseruata sit.

CAPVT QVARTVM.

בית	חר	יהיה	הימים	באחרית	יהיה
בית	חר	יהי	ימים	בסוף	יהי
בית	חר	isat	diebus	postremis	Futurum est
haus	der berg	wird sein	tagen	in letzten	Und wird gescheen
הוא	הנשא	החרים	בראש	נבון	יהיה
הוא	הנשא	חרים	בריש	מפני	מקדשא
ipse	et celsior erit	montium	in uertice	paratus	Domini
er	und wird erhaben sein	(alle berge)	(höher denn)	gewis sein	des Herrn
התלבן	עמים	עליו	ונחרו	מגבעות	מרתא
התלבן	עמים	עלתי	ונחרו	מרתא	מרתא
Et ibunt	populi.	ad eum	et transibunt	quam colles	quam colles
und werden gehen	die Völder.	dazu	und werden lauffen	uber die hügel	uber die hügel

גרים

גוים רבים ואמרו לכו ונעלה אל

עממין סגיאין וימרו ונסי' ונסח ל'
εἰς καὶ ἀναβῶμεν δεῦτε καὶ ἔρξον πολλαὶ εἰθνη
ad ut ascendamus uenite et dicent multe gentes
zum last uns gehen kommt und werden sagen viel beiden

הר יהוה ואל בית אל הי יעקב

טור הריה לכות אלהיה יעקב
τὸ ὄρος ἔστι τὸ κυρίου τὸ ὄρος
Iacob des Gottes edem et ad Domini montem
Jacob des Herrn und zum des Herrn berge

ויהרנו מדרךביר ונלכה בארחותיה ב

וילפינא מאורחן תקנון קרמותי ונחה בארלפן אורא יתיה
καὶ διδάξουσιν ἡμῶν καὶ πορεύσομεθα καὶ ταῖς ἑβόλαις αὐτοῦ
ut doceat nos uias suas et ambulamus in semitis eius
das er uns lere seine wege und wir wandeln auff seiner strassen

מיציון תצא תורה ודבר יהוה מ

מיציון תיפיק אורתא ודבר יהוה מ
ἐκ σιῶν ἐξελεύσεται ὁ λόγος κυρίου
de Sion egredietur uerbum domini
aus Zion wird ausgehn das Gesetz des Herrn

מירושלים: ושפט בין עמים רבים והוכיח

מירושלים: וינין בין עממין סגיאין ויוכח
ἐξ Ἱερουσαλὴμ καὶ κρινεῖ ἀνὰ μέσον πολλῶν καὶ ἀρῶν
de Hierosolyma. et iudicabit inter multos populos
aus Jerusalem. und er wird richten vnter grossen Volckern

לגוים עינמיה עד רחוק וכתתו חרבותיהם

למלכין חסיפין עד עלמא ויעפפון
τὰ ἔθνη τὰ ἰσχυρὰ καὶ κατακόψουσιν
gentes potentes et concident
beiden mechtige ferren Landen—in ire schwertter sie werden machen

לאתים וחניתותיהם למזמרות לא ישאו

לסיכי רמורצותיהון ויטלון לא למגליון
ἐἰς ἀροτράς καὶ τὰ δόρατα αὐτῶν
in uomeres et lanceas suas
zu pflugscharen und ire spesse

גוי אל גוי חרב ולא ילמרדו ע

עם באמי עם חרב ולא יתאלפון
ἔθνη ἐθνη βαμφαιίου
gens gentem et gladium
volck wider das schwert
neq; assuescent neq; noch sie werden lernen

D

וּמִלֵּךְ יִחַדָּה עֲלֵיהֶם בְּהַר צִיּוֹן מֵעַתָּה וְעַד

וְעַד εως usq; in bis in	מֵעַתָּה εκ του νυν ex hoc tempore von nu an	צִיּוֹן σιων Sion Sion	בְּטוֹרָא εν ωρα in monte auffm berge	עַל־הַר επι αυτους super illos yber sie	וְהָגָלִי מַלְכוּתָא דְיִיְיָ δ κυριου και βασιλευσα Dominus Et regnabit der Herr Und wird König (sein)
-----------------------------------	---	---------------------------------	--	--	---

עוֹלָם : וְנָתַתָּה מִגְדָּל עֵדֶךָ עַפְּלָא בְּתַ

עוֹלָם : τι αιωνος perpetuum. ewigkeit.	וְנָתַתָּה και συ Tu uero Und du	מִגְדָּל δ πύργου turris thurm	עֵדֶךָ εδερ Eder Eder	עַפְּלָא ακροπολις arx eine feste	בְּתַ θυγατρος filie der Tochter
--	---	---	--------------------------------	--	---

צִיּוֹן עֵדֶיךָ תִּתְּנָהּ וּבֵתָא חַמִּימִשְׁלָא

צִיּוֹן σιων Sion Sion	עֵדֶיךָ δ εκου ueniet wird Fomen	תִּתְּנָהּ και εισελουσει et ueniet und wird Fomen	וּבֵתָא η αρχη imperium Zerreschafft	חַמִּימִשְׁלָא η δεξα decus tuum dein güldne Rose
---------------------------------	---	---	---	--

חֲרָאֲשֵׁנָה מִמְּלִכְתָּא לְבַת יְרוּשָׁלַם :

חֲרָאֲשֵׁנָה η προτη pristinum die vorige	מִמְּלִכְתָּא η βασιλεια regnum das Königreich	לְבַת τη θυγατρος filie der Tochter	יְרוּשָׁלַם ιερουσαλιμ. Hierusalem. Jerusalem.
--	---	--	---

עַתָּה לְמַיָּה תְּרִיעֵי רַע חַמְלָא אִיז בְּרַ

עַתָּה νυν Nunc 179	לְמַיָּה ινα τι quare warumb	תְּרִיעֵי εγγωσ uocem edis hengestu dich	רַע κακα querulam an freunde	חַמְלָא μη βασιλευς an rex nicht Fomen als würd der König	אִיז בְּרַ δουκ ην non esset dir? nicht Fomen
------------------------------	---------------------------------------	---	---------------------------------------	--	--

אִם יוֹעֵצָא אֲבַר בִּי חֲחֻיָּקָא חִיל

אִם μη an oder	יוֹעֵצָא η βουλα consiliarus tuus aus deinem rad	אֲבַר απολετο perijt? als wird nichts?	בִּי ετι quia weil	חֲחֻיָּקָא κατερατησαρ σα adprehendit te dich anFomen ist	חִיל ωδινες dolor das wehe
-------------------------	---	---	-----------------------------	--	-------------------------------------

בְּיֹלְדָה : חֲחֻיָּהּ וְנָתַתָּה בְּתַ צִיּוֹן בְּ

בְּיֹלְדָה : ωσ ακροσασ. uelut parturientem. als eine in Fınds nören.	חֲחֻיָּהּ δανδριζα dole leide dich	וְנָתַתָּה η θυγατρος filia du tochter	בְּתַ σιων Zion Sion
--	---	---	-------------------------------

בְּיֹלְדָה בִּי עַתָּה תִּצְנָא מִקְרִיָּה וְ

בְּיֹלְדָה ωσ τικτρα ut puerpera ut puerpera דן	בִּי ετι nam denn wie eine in Fınds nören	עַתָּה νυν nunc nu.	תִּצְנָא εξελευσει egredieris du mußt gehen aus	מִקְרִיָּה εκ πολεος e ciuitate zur Stad hinaus
---	--	------------------------------	--	--

עַמִּים רַבִּים וְחַחַרְמֹתַי לַיהוָה בְּ

עַמִּינן סְגִיִּאֵן וְחַחַרְמֹתִין קִדְּם יְיָ
τὸς λαοὺς πολλοὺς καὶ ἀναθήσεις
Dem Herrn so wil ich verbannen
domino et dedicabis
Dedico

בְּצַעַם וְחֵילִם לְאֶרֶץ כָּל חֲאָרֶץ :

בְּצַחַתִּין וְחֵילִם יִקְרַחֲוּן קִדְּם רַבִּוּן כָּל חֲאָרֶץ
τὸ πλῆθος αὐτῶν καὶ τὴν ἰσχύαν αὐτῶν
Dem Herrscher so wil ich verbannen
dominatore et substantiam eorum
Dedico et substantiam eorum
Dedico et substantiam eorum
Dedico et substantiam eorum

עַתָּה תִּתְגַּדְּרִי בַּת גְּדוּד מִיַּצוּר שָׁם עַל יַנּוֹךְ

בְּעֵן תְּסַחֲרִיעִין בֵּית מִשְׁרֵיתָא צוּרָא שָׁם עַל יַנּוֹךְ
ἐμφραχθίσει θυγάτηρ σωοχῶν ἔταξεν
accingere (du Kriegerin) du Tochter
circum nos (ponetur) obsidio
circum nos (ponetur) obsidio

בְּשֵׁבֶט יִבּוֹ עַל חֵילָאֵי אֵת שׁוֹבֵט יִשְׂרָאֵל :

בְּחֻטְרָא בְּחַוּוֹ מַחֲוֹ עַל לִיסְתָּא יֵת דְּיִשְׂרָאֵל
ἐπιπάτασσιπ ἐπὶ μάλα
super percucient super percucient
super percucient super percucient
super percucient super percucient

CAPITE QVARTO Micha transit à regno Iudæorum corporali ac desituro ad regnum Christi spirituale perennet: hoc est, à reprehensione impiorum ad consolationem piorum: quo uidelicet incommoda captiuitatis septuaginta annos duraturæ: spe liberationis ab æterna captiuitate per Christum futuræ uincerent. Diuidamus in quatuor locos caput de Christi regno tam mirandum, ut lesaias: natu minor quàm Micha, licet coætaneus: primam secundi capitis partem ex hoc capite in suam Prophetiam transscripserit.

PRIMVS LOCVS describit, non solum tempus & locum, in quibus debeat incipere Christi regnum Euangelion: sed etiam uim & successum eius, quibus Ecclesia Dei ex Iudæis & gentibus congregatur.

בְּחַרְיָתָא Tempus aduentus Messiaë significat prædictum Dan. 9.

רַגְלֵי הַר בְּרֹאשׁ הַהָרִים Regnum Christi Euangelion non solum omnia regna & dogmata uincens maiestate sua & claritate miraculorum: quibus opus erat, quia promissa quiaq; talibus Euangelion confirmandum. Da. 2. prædicat Christi regnum super omnia regna & dogmata modis omnibus futurum. בְּבֵית יְהוָה Templum Solimum נְבִינָן Preparare, confirmare, stabilire firmum esse: Docet Euangelion esse tam fixum & firmum, ut contra id nequeant inferorum portæ præualere.

וְנַחֲרֵי Indicat summam animorum & uoluptatem & promptitudinem ad Euangelion amplectendum. נַחֲרֵי significat instar fluij per decliua currentis de

D iij curre

currere: Hinc נהר Fluuus à decursu. Summa: Non solum prædicere uult: dum prædicabitur Euangelion, in æde Domini, hoc est, Ecclesia Solima: Perq̄ id thesauri misericordiæ Dei credentibus distribuuntur: non aliter populum accursurum, uerbumq̄ promissionis amplexurum, quàm flumen uiuum per decliua loca ui sua nemine cogente decurrit: Sed etiam ostendit Christi regnum populum esse spontaneum, teste Psa. 110. nec gladio cogendum ut mundi populum: & lex maledicto cogens, non reddit liberos & spontaneos, sed uel præsumtuosos uel desperatos.

Verbis נהר בעלה indicat Christi regnum gratiæ regnum futurum: in quo uidelicet animi depressi, peccatorum onere cum summa uoluptate, sineq̄ coactione sint audituri Euangelion, libenterq̄ promissionem remissionis peccatorum, æternæq̄ uitæ accepturi. מרבי Vias Domini uocat legis & Euangelij doctrinam: quod ihs tenditur in regnum cælorum. וירבי totum regnum positum in docendo: sicut ob id Psa. 45. sceptrum adpellat.

Docet regeneratos per Spiritum sanctum, propterq̄ fidem opera facere caritatis, quibus itur ad astra secundum illud Matth. 25. Venite benedicti. Vaticinatur non modo gentes ad Euangelion uocatum iri: sed etiam abolitum iri legis cultum per Euangelion non reuelatum in monte Sina, nec scriptum in cordibus, ut lex: sed cœlitus ueniens per Christum Io. 1.

Oportuit in terris certum locum esse, in quo Christus regnum suum ordiretur, inciperetq̄ Ecclesia. Verbis וירבי הנה obliquè Mosen intuetur: subindicans longe aliud uerbum è Ierosolyma exiturum, quàm illud è Sina egressum, nempe, sicut Ioan. 1. dicitur: Lex per Mosen, gratia per Christum. Verbo נהר Promittitur abolita ueteri doctrina legali, noua doctrina Euangelica, de qua Esa. 45. Verbum egredierur ex ore meo. q. d. de quo Deut. 18. Hunc audite. Vult prædicere Euangelion ac Ecclesiam in Sione sumturum in incipit: simulq̄ notare superbiam Iudæorum qua sæuituri erant aduersus Euangelion, q. d. magnificè quidem uos superbitis ob uerbum de Sina egressum, quod uos tantum facere docet: uerum si iusti & salui uelitis esse de illo potius uerbo gloriemini, quod de Sione egredietur: quo uobis peccata remittuntur, & Spiritus sanctus datur qui facere docet, facitq̄ ipse, quod lex facere docet in Sina lata.

ישיב Iudicare & castigare, pœnitentiam docere & arguere mundum de peccato, de iusticia, de iudicio: quo uidelicet cognoscant homines incredulitatem peccatum summum esse: fidem autem in Christum esse uictoriam contra Satanam, consequiq̄ uitam æternam.

עמים רבים Verbi licet in mundo contemti, ea tamen uis est, ut si non credant ei populi, sint æternum perituri: quo nimirum periculo territi, libenter Euangelio colla summittunt.

והנה ab operibus odiij lætalibus cessabunt Christiani: & opera charitatis utilia facient: instar Pauli Act. 9. ex lupo ouis facti.

לא ישארו Inter eos qui norunt Christum, habentq̄ corda pacata per fidem: tanta erit concordia, ut non modo non cogitent inuicem nocere, sed etiam quibus possint modis, studeant prodesse.

ישבה Tranquillitatem ac pacem credentium animorum innuit: perq̄ uariarum arborum species uaria dona significat, ita ut quilibet Christianus sit, aut

aut ficus aut uitis opera suæ uocationis in Ecclesia faciendo.

וַיִּתֵּן מִתְרֵי Per tentationes Satanæ & mundi, Christianorum fiduciam in Christum excuti non posse: quinetiam quo tentationes ingruunt ualidiores, eo forcior occasio fidei exercendæ per inuocationem, quæ certam habet spem liberationis propter Dei promissionem. Describere uult Euangelij cunctis gentibus prædicati fructum magnum ita: ut non solum doceat, Christi regnum haud positum in externa ui, sicut regna mundi solent armis pacem externam procurare: sed in solo Euangelio cunctis gentibus predicato credito confesso. Verumetiam ostendit Christi regnum esse gratiæ regnum: Mosensq; inuita lem esse Doctorem ad uitam æternam.

וַיִּתֵּן מִתְרֵי Christus os Dei per Micham hæc omnia dixit scripsitq;: quis n. uidit Deum quis audiuit quis nouit præter Christi spiritum, qui solus Dei uoluntatem mundo reuelauit.

וְכִי תִּפְתָּח בָּל הַעַמִּים Vbicunq; prædicabitur Euangelion semper futuri sunt, qui Christum Deum sequi nolunt: & gloriaturi sint de suis dijs, suamq; religionem fictam Christianæ ueræ prælaturi, ita ut dissentientes à sua religione, tam impios sint damnatosq; iudicaturi: quàm Pharisei Christum & Apostolos Hæreticos iudicarunt.

וְכִי תִּפְתָּח בָּל הַעַמִּים Christiani sic dicent: si nostri aduersarij gloriantur de suis Dijs alienis & nostrum Deum irrident: uicissim & nos illorum Deos irrideamus ipsosq; damnemus: Verbo scientes nos esse cultores uere Dei Christi; ipsos autem idolatras esse.

PRIMO docet: nunquam Euangelion in mundi regno prædicatum iri, quin semper aliqui futuri sint, qui se Christo opponant, suosq; Deos iactent. Dein Ecclesiam semper libere confessuram Christum, nec terri se passuram iudicijs falsæ doctrinæ, sed magno animo in uijs Dei sui Christi ambulaturam libere, atq; doctrinam contrariam damnaturam. Postremò confitentem ita uerbum Dei pertinaciter Ecclesiam, inq; Dei uijs ambulantem, semper & in perpetuum uicturam. Quid enim est ambulare in nomine Dei sui semper et in perpetuum: nisi Christianos per fidem in Christum mansuros etiam post hanc uitam, cumq; Deo uicturos in coelis æternum? En fundamentum articuli fidei de uita æterna.

LOCVS SECVNDVS uaticinatur, eò tempore, quo per doctrinam Euangelij cepti Ierosolymæ, gentes ad Christum uocabantur, etiam claudicantem, id est, regnum Israëliticum in gentes abiectum & nunquam restituendum corporaliter, uocatum iri, inq; regnum coelorum reductum iri.

וְכִי תִּפְתָּח בָּל הַעַמִּים Per claudicantem & eiectam uult intelligi regnum Israëliticum, stante Mosaica republica, nunquam restituendum: ideo claudum uocatum (metaphora sumta ab ideo non aptis ad partum quòd os fæmoris loco motum est) quia Israelitæ posteaquàm se à regno Iudæ separarunt, steriles fuerunt, inq; idolatria perpetua uixerunt: quod Elias uocat claudicare.

וְכִי תִּפְתָּח בָּל הַעַמִּים Colligere & congregare: penitentiam & remissionem docere Lu. 24. præceptam à Christo. Vult non solum ostendere causam uastationis Israëliticæ esse claudicationem, hoc est, idolatriam. Sed etiam monere, ut non respiciant in calamitatem præsentem, quam Assyrius sit inflictorus, sed ad futuram

turam Ecclesiae collectionem ex Iudæis & gentibus quam Messias factururus sit.

הצלעה לשאריה Docet: conuersos ex Israëlitis non solum conuersuros per Euangelion Ecclesiamq; propagaturos per suos discipulos usq; in diem Christi: sed etiam doctores & discipulos Ecclesiae, instar Christi mortuos resurrecturos, perpetuoq; cum Deo uicturos.

מלך Loquitur de spiritali Sione .i. populo, qui credit uerbo de Sionis rege primum in Sione prædicato, & ita saluatur per fidem solam huius regis. Hic populus est ציון illa super quam Christus rex perpetuò regnabit.

3. LOCVS TERTIVS redit ad regnum Iudæ: quod ideo consolatur, ne desperet de Aduentu CHRISTI, quia per Babylonios erat uastandum.

עיר κατά σινεδοχίαν Regnum Iudæ: nam עיר fuit turris in tribu Iuda: significatq; gregem. Quod nomen ideo conuenit regno Iudæ: quia fuit in eo templum & cultus ad quem populus tanquam grex ad certum locum congregabatur.

עפל Iuxta metalepsin, arcem, munitiōem propugnaculum: propter cultus diuinos, quibus erat uelut in arce tutum à spiritalibus nequicijs. Alias עפל nubibus obuolutum & inter nubila conditum, ita ut cerni facile nequeat: siquidem Ecclesiae dona propter carnis fragilitatem inconspicua.

עיר Decus uenturum, imperium pristinum, regnum filiae Sionis, intelligo: Christi regnum primum medium ultimum in terris ac decus Mundi iuxta Prophetias. Apostrophe solatoria promittit regno Iudæ per Babylonios quidem uastando, sed restituendo propter Christum: ut promissiones de Christi regno factas ideo non putet irritas, quod decus politicum & Ecclesiasticum, nempe regnum et sacerdotium corporale propter scelera uastabuntur: sed ea potius se consolentur promissione, quod etiam si regnum corporale mortis que subiectum uastetur: attamen æternum illud Christi successurum sit illud uerum decus & principale dominium regnumq; filiae Sionis seu Iudæorum credentium, in quo uiuetur perpetuò cum beatitudine summa.

ועתה לבמה Promissioni subijcit hortationem obiurgatoriam: qua monet, ut non ita sint consternati propter calamitatem futuram: nec despondeant animum, quasi promissiones de Christo sint irritae, Deusq; consiliarius ipsorum perierit: sed ut fortes sint in Deo omnipotente, fideq; promissionis de Christo pugnent aduersus illam dubitationem tartaream, quasi non sit Ecclesia curæ Deo & consiliario suo. Per מלך & יעץ intelligo Christum Esa. 9. dictum consiliarium, quod etiam dum affligi sinit peccatores iustè secundum legis comminationes, tamen consulit illis, adestq; secundum promissiones.

הריעי Indicat populum metu captiuitatis sic oppressum, ut omnium promissionum oblitus uociferaretur, instar parturientis: quasi consiliarium suum Deum penitus amisisset, & nulla spes auxiliij foret.

LOCVS QVARTVS Non solum minatur regno Iudæ captiuitatem Babylonicam: sed etiam promittit grandia uerbi miracula in captiuitate: liberationemq; è captiuitate propter Christum.

חולי Significat certam fore captiuitatem, & Iudæos à gentibus male tractatum iri. ונחי Non despera, sed fide promissionum speq; contra malum impendens te precibus ad Deum fufis oppone. ביורה Similitudine parturientis, non modo periculi magnitudinem ostendit, sed etiam spem liberationis certam facit. Siquidem dolores parturientis non mortem sed geminam uitam significant; dum enixa liberatur ab onere, & homo nascitur in mundum.

שב יגאלה Credentes non solum inter medios hostes seruabuntur: uerum etiam captiuitas in liberationem tempore à Ieremia præscripto mutabitur. Minatur captiuitatem; hortatur ad sperandum eluctandumq;, instar parturientis: promittit salutem in captiuitate, & liberationem è captiuitate. q.d. Minime gentium abijcite spem: enitimini precibus ut parturiens: quia doloris finis erit gaudium: ut enixa dolores obliuiscitur propter hominem in mundum enatum.

גוים רבים Babylonica expeditio, in qua fuerunt etiam gentes, quibus Iudæi fidebant.

האמורים Sarcasmi, quibus Iudæis uictores uictis illudebant: ut Ps. 137. canite nobis aliquid de Sione.

והמה לא ידעו Babilonij uerò cæteræq; gentes nesciunt: comminationes Dei contra Iudæorum hostes à Prophetis factas: nec sciunt promissiones Iudæis de liberatione & Christi regno factas: quibus uidelicet decretum est, ut Babilonij casuri sint in eam foueam, quàm Iudæis fecerunt.

Non solum repetit consolationem ideo prædicendo captiuitatem, ut in euitabilem facilius discant ferre, cogitentq; de remedio. Sed etiam descriptione sarcasmorum gentilium, accusationeq; ignorantia consilij diuini, minatur gentibus idem exitium, quod Iudæis intentarunt. q.d. ideo non despondeatis animum propter captiuitatem, istosq; sarcasmos in captiuitate obuenturos: non n. affligimini casu, uerum paterno Dei consilio: nec euenient omnia quæ iam cogitant impia gentes: habet & Dominus sua consilia in suis comminationibus & promissionibus expressa: ad ea respicite solida fide. Cur n. ad id tantum nunc respicitis, quod à gentibus colligi uidemini quasi manipuli, ut in area Babilonis trituremini: & non potius ad domini consilium in animo ferentis Babilonios, in hoc uelut manipulos in horrea colligere, ut uos .s. eos trituretis?

קומי ורשי Respicit in morem Iudaicum, qui iumentis utebantur ad excutienda grana: Vultq; prædicere, captiuos Iudæos in Babylone, per uerbum Dei gentes impias ad ueram Dei cognitionem perducturos: ut à Daniele sparsa est Dei noticia in regno ædicto communi Nebucadneceri & Darij. Quid enim de conuersione regnorum Cyri & Artaxerxis aliorumq; dicam? ad quam triturationem haud uenissent, nisi sparsi fuissent inter gentes hoc exilio Iudæorum ad Deum conuertendas.

קרנר ברזל Significat fiduciam inuictam & animum imperterritum in ijs qui docebunt & Deum confitebuntur inter gentes: ut Sedrach, Mefech, Abednego Dan. 3. cæteri q; infracti. Robur boum est in cornibus, quæ Deus ferrea dabit triturantibus ad comminuendum gentes Sionis inimicas.

ופרסהו Vngulis æreis opus est ne defatigentur excutiendo grana: significat additam illam efficaciam uerbi ministerio inter gentes: quæ faciet ut non

E

frustra

frustra doceatur inter gentes. Sicut triturationem inuictam secuta fere sunt ædicta regum de cultu Dei: ut legimus in Daniele.

בזעם מלום Auariciam & opes gentium, Domino totius terræ deuotus ueri, est: eos qui diripuerunt Iudæos motum iri diuinitus ad iuuandos Iudæos Ierosolymam templumq; refecturos. Vt Cyrum, Darium, Artaxerxem, alios mouit ad iuuandum Iudæos in urbe temploq; reficiendis. Siquidem metuebant non modo Iudaismum in gentilitatem iri mutatum; sed etiam facultates defuturas ad urbis templiq; refectioem.

Primo depingit mirabilem Iudæorum mutationem, eo quod ij qui Ierosolimæ propemodum Athei fuerunt & uerbi persecutores, in captiuitate Babylonica uerbum Dei confitebuntur, & nonnulli facient miracula, quibus gentes mouebuntur ad uerbo credendum: promittit ad id successum. Consolatur metuentes, ne Iudaismus inter gentes periret, & defuturos sumtus ad reficiendam urbem templumq; Solymum, eo quod non solum triturationes gentium, uerum etiam suppeditatores opum ad Solymam refectioem promittit.

תנאלי Prædicat regem & regnum Iudæorum in uastatione male tractatum iri. Quamquàm n. (uult dicere) uos Iudæi gentium eritis Domini captiua: bitisq; eas, ita ut desertis idolis uobiscum colant Deum uerum: prius tamen quàm id fiet, erit uobis bellandum, & Ierosolyma obsidenda capiundaq; ab hoste.

CAPVT QVINTVM.

תנאלי

וְאַתָּה בֵּית לַחֵם אֶפְרַתָּה צַעִיר לַחַיִּים

וְאַתָּה בית לַחֵם אֶפְרַתָּה צַעִיר לַחַיִּים
και ου Et tu Und du
Bethleem Bethlehem Bethlehem
ειναι quidem es die du bist
ὀλιγός εἰ paruula Klein
ἐφραθὰ Ephrata Ephrata

בְּאֵלֵינוּ יְהוּדָה מִמֶּנּוּ לִי יֵצֵא לַחַיִּים

בְּאֵלֵינוּ יְהוּדָה מִמֶּנּוּ לִי יֵצֵא לַחַיִּים
ἐν χιλιάρχιαις inter chiliarchias gegen tausenden
Ἰούδα Iuda Iuda
ἐκ σοῦ ex te aus dir
ἐγρεδύσεται mihi miter
ἐξελύσεται egredietur sol Fomen

מִיּוֹשֵׁל בְּיִשְׂרָאֵל וּמִיּוֹצֵאתָיו מִקֶּדֶם מִיָּמֵינוּ

מִיּוֹשֵׁל בְּיִשְׂרָאֵל וּמִיּוֹצֵאתָיו מִקֶּדֶם מִיָּמֵינוּ
ἐν Ἰσραὴλ in Israel in Israel
ἐξ Ἰσραὴλ in Israel
ἐξ ἀρχῆς a diebus von tagen
ἐξ ἧς ἐξῆλθε αὐτοῦ cuius egressus est
ἐξ Ἰσραὴλ in Israel
ἐν Ἰσραὴλ in Israel
ἐν ἀρχῆς a diebus von tagen
ἐν ἀρχῆς a seculo von anfang

עוֹלָם : לְבָן יְהִנֵּם עַד עַתָּה יוֹלְדָה וְיֹלְדָה

עוֹלָם : לְבָן יְהִנֵּם עַד עַתָּה יוֹלְדָה וְיֹלְדָה
ἀιώνων. eternis. ewigen.
ἐν τῷ αἰῶνι in des.
διὰ τοῦτο interea
ἐως usq; ad
ἐπιδοθήσονται tradet eos
ἐπὶ τὴν ἀρχὴν quo paritura
ἐπιδοθήσονται tradet eos
ἐπὶ τὴν ἀρχὴν quo paritura
ἐπιδοθήσονται tradet eos
ἐπὶ τὴν ἀρχὴν quo paritura
ἐπιδοθήσονται tradet eos
ἐπὶ τὴν ἀρχὴν quo paritura
ἐπιδοθήσονται tradet eos

וְיָהִר אַחֲרָיו יִשְׁבֹּנוּ עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל :

וְיָהִר אַחֲרָיו יִשְׁבֹּנוּ עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל :
καὶ οἱ ἐπίλοιποι & reliquiae
ἀδελφῶν αὐτῶν fratrum eius
ἐπιστρέψουσιν reuertentur
ἐπὶ ad
ἐπὶ τὴν ἀρχὴν quo paritura
ἐπὶ τὴν ἀρχὴν quo paritura
ἐπὶ τὴν ἀρχὴν quo paritura
ἐπὶ τὴν ἀρχὴν quo paritura
ἐπὶ τὴν ἀρχὴν quo paritura
ἐπὶ τὴν ἀρχὴν quo paritura
ἐπὶ τὴν ἀρχὴν quo paritura
ἐπὶ τὴν ἀρχὴν quo paritura

וְעָמַד וְרָעָה בְּעוֹד יְהוָה בְּגֵאוֹת שָׁמַיִם

וְעָמַד וְרָעָה בְּעוֹד יְהוָה בְּגֵאוֹת שָׁמַיִם
καὶ σῆσεται Et stabit
καὶ ποιμανθήσεται & pascet
ἐν ἰσχύϊ cum fortitudine
ἐν τῷ κυρίου Domini
ἐν τῇ δόξῃ cum maiestate
ἐν τῷ κυρίου Domini
ἐν τῇ δόξῃ cum maiestate
ἐν τῷ κυρίου Domini
ἐν τῇ δόξῃ cum maiestate
ἐν τῷ κυρίου Domini
ἐν τῇ δόξῃ cum maiestate
ἐν τῷ κυρίου Domini
ἐν τῇ δόξῃ cum maiestate

וְיָהִר אַלְחֵינוּ וְיִשְׁבֹּנוּ בְּיָמֵינוּ יְהוָה

וְיָהִר אַלְחֵינוּ וְיִשְׁבֹּנוּ בְּיָמֵינוּ יְהוָה
καὶ ἀναπαύσονται & agent secure
καὶ ἀναπαύσονται & agent secure
καὶ ἀναπαύσονται & agent secure
καὶ ἀναπαύσονται & agent secure
καὶ ἀναπαύσονται & agent secure
καὶ ἀναπαύσονται & agent secure
καὶ ἀναπαύσονται & agent secure
καὶ ἀναπαύσονται & agent secure
καὶ ἀναπαύσονται & agent secure
καὶ ἀναπαύσονται & agent secure
καὶ ἀναπαύσονται & agent secure
καὶ ἀναπαύσονται & agent secure
καὶ ἀναπαύσονται & agent secure
καὶ ἀναπαύσονται & agent secure
καὶ ἀναπαύσονται & agent secure

עַד אֶמְסִי אֶרֶץ : וְהָיָה זֶה שְׁלוֹם אֶרֶץ

עַד אֶמְסִי אֶרֶץ : וְהָיָה זֶה שְׁלוֹם אֶרֶץ
ἐως usq; ad bis an
ἐως usq; ad bis an
ἐως usq; ad bis an
ἐως usq; ad bis an
ἐως usq; ad bis an
ἐως usq; ad bis an
ἐως usq; ad bis an
ἐως usq; ad bis an
ἐως usq; ad bis an
ἐως usq; ad bis an
ἐως usq; ad bis an
ἐως usq; ad bis an
ἐως usq; ad bis an
ἐως usq; ad bis an
ἐως usq; ad bis an

מִבְּצֵרֶיךָ וְחֲבֵרֹתַי בְּשִׁפְיִם מִיָּדְךָ וּמִעֲנָנִים

וּמִעֲנָנִים	מְבִינָה	חֲרָשִׁין	וְאֲשִׁירֶיךָ	בְּבִיחֹן תְּקִיפֶיךָ :
καὶ ἀσφραγίστοι	ἐκ χειρῶν σου	τὰ φάρμακα	καὶ ἔλαρῶ	τὰ ἰχυρώματα σου.
& augures	ex te	incantatores	& excindam	munitiones tuas.
und Zeichendeuter	bey dir	die zauberer	und wil austrotten	deine festen.

לֹא יִהְיֶה לְךָ : וְחֲבֵרֹתַי בְּסִילֶיךָ וּמִצִּבְתֶּיךָ

וּמִצִּבְתֶּיךָ	צִלְמֵי עֲמֻמָּיָא	וְאֲשִׁירֶיךָ	לְךָ :	יִהְיֶה	לֹא
καὶ τὰς σήλας σου	τὰ γλυπτά σου	καὶ ἔσολοθρεύσω	σοι.	ἔσονται	δουκ
& effigies tuas	idola tua	& excindam	tibi.	erunt	non
und dein bilder	dein Götzen	und wil austrotten	bey dir.	sollen sein	nicht

מִקְרָבְךָ וְלֹא תִשְׁתַּחֲוֶה עוֹד לַמַּעֲשֵׂה

לְעֹבְדֶיךָ	עוֹד	תִּשְׁתַּעֲבֹד	וְלֹא	מְבִינָה
τοῖς ἔργοις	ἔτι	προσκυνήσεις	καὶ μὴ	ἐκ μέσου σου
opera	amplius	adores	ut non	abs te
die werck	mehr	du solt anbeten	das nicht	von dir

יְהִי יָדְךָ : וְנִבְחַשְׁתִּי אֲשֶׁרֶיךָ מִקְרָבְךָ וְהִשְׁמַדְתִּי

וְאֲשִׁירֶיךָ	מְבִינָה	שְׁתִּילֵי עֲמֻמָּיָא	וְאֲעַדָּר	יָדְךָ :
καὶ ἀφανίσω	ἐκ μέσου σου	τὰ ἄλσασ σου	καὶ ἐκκόψω	χειρῶν σου
& delebo	ex te	lucos tuos	& euellam	manus tuae
und wil vertilgen	von dir	deine hazyne	und wil zubrechen	deiner hende

עֲרִירָךָ : וְעֲשִׂיתִי בָּאָה וּבַחֲמָה נָקָם אֶת

בְּעֲלֵי רִבְבָה :	וְאֲעִבִיר	בְּרָגָז	וּבְחִימָא יָת	בּוֹרְעָנֶיךָ רִין מִן
καὶ ποιήσω	καὶ ποιήσω	ἐν ὀργῇ	καὶ ἐν θυμῷ	ἐκδικήσω
& faciam	& faciam	cum ira	& furore	vindictam
und wil vben	und wil vben	mit zorn	und grim	rach

חֲגוּרִים אֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ :

עֲמֻמָּיָא	דִּי	לֹא	קְבִילוּ אֹרְלָפִן אֲרִיחָא :
ἐν ἔθνεσσιν	ἀνθρώπων	δουκ	ἐπίκασται.
in gentibus	quae	non	audiunt.
an heiden	die	nicht	gehorden wollen.

CAPITE quinto Micha quasi consternatus miseria captiuitatis futuræ: transit ad concionem lætiores de regno Christi qua non solum officium, & uerbi ministerium ac Ecclesiam describit: sed etiam minatur omnibus Iudæis & gentibus Euangelion persecuturis exitium. Diuidamus caput in locos quatuor.

I. PRIMVS LOCVS CHRISTI NATIUITATIS, & locum & personam diuinam; adeoq; sortem Iudæorum usq; ad Christi natiuitatem: describit.

ביתלחם

בית לחם In tribu Iudæ ciuitas, habitaculum Dauidis, I. Reg. 16. olim dicta אפרתא Gen. 35. quod sonat ubertas seu frugifera. Ideo צעיר quia collata ad celebrem Ierosolymam uicus ignobilis erat: tamen haud uastandus à gentibus propter Messiam in eo nascendum. באלפי Hebraica phrasi milenarios: ut Romani Centuriones à Centurijs.

מגדל עגדי ex Bethleem משל dominatorem, est: Christum Iesum conceptum de Spiritu sancto nasci ex Maria uirgine hominem uerum: sicut angelus Lucæ 2. testatur Christum natum in Bethlehem Dominatorem Israëlis cum dicit: Vobis natus est hodie Saluator mundi Christus Dominus in ciuitate Dauid.

ומוצאותיו Egressus autem eius ipsa substantia ipsum esse Christi extitit, uidelicet מקדם ab æterno natus Deus de Deo antequàm tempus aut ulla creatura esset: teste Pro. 8. Et. Io. 1. quoq; diuinitas eius describitur, In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum & Deus erat uerbum, omnia per ipsum facta sunt. Et Col. 1. Ipse est primogenitus uniuersæ creaturæ.

Describere uult Dei & hominis Christi personam, ita ut: Qui natus est uerus Deus de Deo ante diem æternitatis: is de Maria uirgine in Bethlehem natus sit homo uerus. Quod etiam Paulus ad Galatas inquit testatur: tempore completo, misit Deus Filium suum natum de muliere. Nimirum ut non alius esset Imperator ac Saluator generis humani quàm Christus liberans, solus omnes credentes ab æterna morte, uitamq; æternam illis dans in cælis.

לבן יהנם Interea sinet affligi Iudæos per Alexandri posteros per Romanos per Herodem per cæteros.

יולדה יולדה Parturiens beata uirgo est, quæ per Spiritum sanctum concepit & peperit Christum in mundum: uidelicet conceptu partuq; tali, qualis in mundo nullus fuit nec futurus est: ut ob id dicat admirabundus Esa. 7. Ecce uirgo concipiet & pariet Filium, & uocabis nomen eius עמנואל.

וייהר אחיו Decem tribuum reliquias intelligit: per ישובן reuertentur intelligit: dum amplectentur Euangelion per Christum & Apostolos prædicatum saluabunturq; fide.

Non solum prædicere uult Iudæos semper propter peccata uarijs hostium uariorum aduersitatibus, afflictum iri, donec Maria uirgo CHRISTVM sit in Bethlehem enixa: uerum etiam promittere, temporalia incommoda per uirginis partum ita compensatum iri commodis æternis, ut dicturi sint cum Paulo: non sunt dignæ pæsiones huius uitæ ad futuram gloriam, que reuelabitur in nobis.

II. SECVNDVS LOCVS officium Christi pastorale describit: per quod magnificabitur usq; ad terræ fines.

עמר ויעה Erit sedulus & non ociosus in docendo, potens uerbo & opere, ut aiebat Cleophas. Comparat officium pastoris cum officio Christi: sicut pastor oues alit pabulo, defenditq; à lupo: ita CHRISTVS pænitentiam agentes, Euangelio pascit & defendit, animam suam pro illis ponendo, uitam & Spiritum sanctum illis promerendo largiendoq;.

בשן יהמה Potentia diuina: qua fiet ut CHRISTVS homo occisus uiuat

uat

uat, uictus uincat, oppressus opprimat, captiuus captiuuet, ut Act. 2. Pet. ait, Non potuit teneri à doloribus mortis.

בגאון שם יהוה אלהיו Omnipotentiam Euangelij (quod adpellat nomen Domini) per Filium è sinu Patris reuelati, magnificaq; agentis, denotat uocabulo maiestatis seu magnificentiae.

וישבו Per fidem in Christum habebunt pacem cum Deo: sicut Paulus ait Rom. 5.

Vult dicere: CHRISTVM futurum talem pastorem, id est, doctorem Euangelij magnificum & omnia uerbo potentem: qualem ipsemet se profitetur Io. 10. & Euangelistę describunt.

יגדל Euangelion Christi tam magnificè prædicabitur in orbe terrarum uniuerso: ut credentes illi magni Dei filij sint futuri, tamq; magnifici, ut totum amittere mundum quàm Christum abnegare malint: instar gloriantis Pauli Rom. 8. Antithesi temporum legis in Iudæa tantum doctæ, & Euangelij in toto mundo prædicati, uult docere: Christi regnum haud mundanum, nec temporale, nec legale, sed spirituale, uerbi ministerium æternum Euangelicum cunctis in locis & temporibus magnificè credentes seruans: omnipotenter uero legis transgressores incredulos damnans, iuxta Prophetias de regno CHRISTI.

III. LOCVS TERTIVS promittit Christum per septem pastores & octo rectores hominum, adeoq; leones suos .i. uerbi ministros, omnes ubiuis gentium uerbi ministerij ac Ecclesiae inimicos ac persecutores inuasurum & profligaturum.

זה שלום ostendit Christum qui facturus est ex utrisq; unum (Pauli more loquor) hoc est, Euangelion non solum inimicos Iudæos & Israelitas, sed etiam Iudæos & gentes per fidem Euangelij reddet unam Ecclesiam Christi catholicam.

אשר Generatim reges Assyriorum & Babyloniorum quidem regnorum Israëlitici & Iudaici uastatores puto Salmanesserem & Nebucadnecerum uult intelligi: potes tamen omnium temporum omnes persecutores intelligere: quia sicut Iudæi prædictos habuerunt inimicos: sic Ecclesia semper hostes gentiles habet.

והקמנו Pluralis numerus indicat mysterium Trinitatis: ut Gen. 1. ועשר שבעה ושמונה Magnam copiam indicat: ut Eccle. 11. diuide inter septem & octo .i. liberaliter non parcè.

נסיבי Constituti à נסר Ps. 2. sunt Apostoli & uerbi ministri constituti ad uerbo mundum regnandum, iuxta Psal. 45. Constitues eos principes, & Ps. 19. In omnem terram.

בהתיה Per Gladium ensesq; strictos intelligo Dei uerbum quouis accipiti gladio penetrabilius. Legem & Euangelion adnuncians. וחייל libera re: fide mundum uincere 1. Io. 5. Vult promittere generatim: non modo contra Assyrios & Babylonios præcipuos Ecclesiae inimicos Iudaicæ, sed etiam contra gentes omnes: se missurum principes Euangelij qui uerbo Dei pugnent aduersus omnem rationem, sapientiam, potentiam mundi, subigantq; captiuam Euangelio Christi: sicut Paulus unus ex illis septem pastoribus et octo rectoribus hominum, 2. Cor. 10. se fecisse gloriatur.

והיה שארית Apostolos eorumque successores, ideo comparat rori diuino pluuiæque terram sitientem recreanti: quia sicut ros & pluuiæ celitus ueniunt ita Euangelion & spiritus summa dona ueniunt à summo Deo: sicutque ros & pluuiæ non frustra descendunt in terram, sed irrorant, irrigant, fructificant eam, ita nunquam frustra concionantur Euangelistæ, sed per uerbum eorum datur spiritus, excitans fidem in corde, quæ remissionem peccatorum, uitamque æternam consequitur: testibus Dei & Christi promissionibus. Summa: ros & pluuiæ significant uerbi ministros, qui purè Christum prædicant. Sic etiam ברביבים stillulæ in herba non morantes quenquam, nec ab hominibus pendentes: significant uerbi ministrorum cum missionem præter hominum expectationem, tum libertatem in docendo tantam ut Paulus dicit: Si angelus è cælo ueniat, & aliud Euangelion prædicet, sit anathema futurus. Vult promittere: Verbi ministerium non solum tam iucundum, frugiferum inopinatum Ecclesijs fore: quàm stillulæ herbis sunt iucundæ utiles inexpectatæ: Quam collationem Esa. 55. clarius.

בארית Apostoli & uerbi ministri omnipotente uerbo Dei, non aliter Euangelij derisores, ac persecutores inuadere, corripere, sternere, quàm leo grassari solet inter feras syluestres & leunculus ob ætatem ferociens inter oues imbecilles ferocire. Commendatur uerbi ministerium: instar Christi Matth. 16. dicentis portas inferorum aduersus hanc petram minimè præualituras: consolatur uerbi ministerium in mundo uelut in uasto pelago, sæuissimæ tyrannorum & hæreticorum, quasi fluctuum horrendorum tempestate intactatum: promittens fore, ut non armis quidem, sed uerbo Dei, non aliter sit hostes protritutum, quàm leo bestiam aduersantem proculcat: sicut & uidemus sanctos mundi regna uicisse per fidem Heb. 11.

תרם ירר Consolatur promissione ministerium uerbi Christi: licet multos sit habiturum inimicos: fore tamen ut ministri saluentur, persecutores eorum damnentur: sicut & uidemus Apostolos saluatos, & persecutores eorum damnatos.

III. LOCVS VLTIMVS comminatur non solum regno sacerdotioque Iudæorum uastationem: sed etiam cunctis Iudæis & gentibus incredulis damnationem propter Euangelij contemptum.

והברתי Per equos, currus, urbes, minutiones, regnum Iudaicum intelligens, non modo subindicare uult causam futuræ uastationis, esse præcipuam uerbi contemptum (sicut & Lucae 19. Christus adfirmat) sed etiam minatur per Romanos uastationem eiusmodi regno Iudaico, quæ cunctam eius potentiam eneruet frangatque.

בשפים Incantatores maleficijs & magia utentes. מעוניי diuinatores qui uel ex augurijs diuinant, uel astrologicas sequuntur obseruationes. Respicens in dictum illud 1. Re. 15. peccatum Magiæ est rebellio, & inobedientia sicut idolatria: non solum ideo comparat sacerdotium Iudaicum, auguribus & diuinatoribus reiectis à Deo Deut. 18. quia legem præuaricari & Euangelion contemnere, peccatum est Diabolicum & animaduertendum. Sed etiam uerbis excindere extirpareque ob adorationem & abusum sculptili-

F

um magnum

um imaginum statuarum contra mandatum primum, sacerdotio quoque minatur exitium, iuxta illud: non erit innocens Ex. 20.

Deus secundum comminationes: incredulos Iudæos et gentiles: ex æquo puniturus est. Nam & uocabulum יהוה hic utrumque significat: ut in Genesi benedicetur (inquit) in semine tuo omnibus gentibus. אל שמעו id est, non credunt Euangelio, secundum illud: Hunc audite. Vult dicere: sicut Iudæis fuit exitio, quod Euangelio se opposuerunt: ita reliquis etiam gentibus idem accidet mali: donec in extremo die communis illa sententia Dei per Christum aduersus omnes incredulos, siue Iudæos siue gentiles proferetur: ite maledicti in ignem æternum.

CAPVT SEXTVM.

אָמַר	יְהוָה	אֲשֶׁר	אֵת	בָּנָה	שְׁמַעוּ
אָמַר εἶπεν dicit spricht	יהוה κύριος Dominus der Herr	אֲשֶׁר ὅτι que was	אֵת ἔτι et	בָּנָה δοῦ quæso doch	שְׁמַעוּ ἀκούετε Audite höret

קוֹם	רִיב	אֵת	הַהָרִים	וְהַשְׁמַעְנָה	הַגְּבֻעוֹת
קוֹם ἔγειρε surge mach dich (auff)	רִיב κρίθη litiga schiltz dich	אֵת τὰ ὄρη montibus den bergen	וְהַשְׁמַעְנָה καὶ ἀκούσατε & audiant und las hören	וְהַשְׁמַעְנָה καὶ ἀκούσατε & audiant und las hören	הַגְּבֻעוֹת οἱ βουβοὶ colles die hügel

קוֹלֵךְ	שְׁמַעוּ	הָרִים	אֵת	רִיב	יְהוָה
קוֹלֵךְ φωνὴ σου uocem tuam. deine stim.	שְׁמַעוּ ἀκούετε Audite höret	הָרִים τὰ ὄρη montes je berge	אֵת τὴν	רִיב κρίσει incrēpattonem wie straffen wil	יְהוָה κύριος Domini der Herr

וְהַתְּנִים	מוֹסְדֵי	אֶרֶץ	בְּיָ	רִיב	לִיהוָה
וְהַתְּנִים καὶ τὰ ἰσχυρὰ & fortia samt den starkēn	מוֹסְדֵי τὰ θεμέλια fundamenta grundfesten	אֶרֶץ τῆς γῆς terrae der erden	בְּיָ ὅτι nam denn	רִיב κρίσει lis est hat zuthun	לִיהוָה κύριος Domino der Herr

עִמּוֹ	וְעִם	יִשְׂרָאֵל	יְהוָה	עִמּוֹ	עִמּוֹ
עִמּוֹ τῷ λαῷ αὐτοῦ populo suo seinem volckē	וְעִם καὶ μετὰ & cum (und den)	יִשְׂרָאֵל Ἰσραὴλ Israele Israel	יְהוָה ὁ κύριος dominus der Herr	עִמּוֹ τῷ λαῷ αὐτοῦ populo suo seinem volckē	עִמּוֹ καὶ μετὰ & cum (und den)

וְהַתְּנִים

הַתְּקַדְמִנִּי בְּעוֹלוֹת בְּעֲגָלִים בְּנֵי שָׁנָה :

שָׁנָה :	בְּנֵי	בְּעֲגָלִין	בְּעוֹלוֹת	הַתְּקַדְמִנִּי
ἐνιαυτός annum? eins jars?	ἡοῖς (natis) die sind	ἐν μοσχόις cum vitulis mit Felbern	ἐν ὄλοκαυτώμασιν cum hostijs mit brandopffern	ἐι καταλήψομαι αὐτόν Stabonē ante illum sol ich in versünen

חִירְצָה יְהוָה בְּאַלְפֵי אֵילִים בְּרִבְבוֹת נְחָלֵי

נְחָלִין	בְּרִבְבֵת	חִירְצָה	בְּאַלְפֵי	יְהוָה	חִירְצָה
χιμαῖώνων torrentibus strömen	ἐν μυριάσι decies mille an vnseligen	κρίως arietum? widderne?	ἐν χιλιάσιν millibus an tausenten	ὁ κύριος Dominus der Herr	ἢ προσδέξεται putasne delectari meinstu das ge (fallen hab

שְׁמוֹ הַתָּהוּ בְּבוֹרֵי פְשָׁעֵי פְרִי בִטְנֵי

בִּטְנֵי	פְרִי	פְשָׁעֵי	בְּבוֹרֵי	הַתָּהוּ	שְׁמוֹ	הַתָּהוּ
μηδ κοιλίας μου uentris mei meines leibes	καρπὸν fructum die frucht	ὑπὲρ ἁσεβείας μου pro delicto meo? für mein vbertretung?	πρωτότοκός μου primogenitum meum mein erstgeboren son?	ἐι δώσω dabonē sol ich geben	ἐλαίον olei? öles?	ἐλαίον olei? öles?

חֲטָאתָ נִפְשִׁי : הִגִּיד לְךָ אֲדָם מִיָּה טוֹב וְרַמָּה

רַמָּה	טוֹב	מִיָּה	אֲדָם	לְךָ	הִגִּיד	נִפְשִׁי :	חֲטָאתָ
ἔτι quidq; und was	καλόν bonum gut	τι quid sit was ist	ἄνθρωπος homo Mensch	σοι tibi dir	ἐι ἀπήγγειλε Indicatum es ist gesagt	τῆς ψυχῆς μου anima mee? meiner seelen?	ὑπὲρ ἁμαρτίας pro peccato für die sünd

יְהוָה דוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ בְיָאֵם עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט

דוֹרֵשׁ	מִמֶּנּוּ	בְיָאֵם	עֲשׂוֹת	מִשְׁפָּט
τὸ κρίμα iudicium das recht	τοῦ κρίμα facere halten	ἄλλῃ ἢ nempe nämlich	ἐκ σοῦ abs te von dir	ἐκζητῶ requirat foddert

וְאַחַבְתָּ חֶסֶד וְחַנּוּן וְחַנּוּן יִצְעַק לִבָּה עִם אֱלֹהֶיךָ :

יִצְעַק	לִבָּה	עִם	אֱלֹהֶיךָ :
καὶ φροντίξαι humiliter und demütig	ἐπιπέσει ambulare wandeln	μετὰ cum für	τῷ θεῷ σου Deo tuo. deinem Gott.

קוֹל יְהוָה לְעִיר יִקְרָא וְתוֹשִׁיָּה יִרְאֶה

יִרְאֶה	יְהוָה	לְעִיר	יִקְרָא	וְתוֹשִׁיָּה	יִרְאֶה
φωνῆ uox stim	τοῦ κυρίου Domini des Herrn	τῆ πόλει ad ciuitatem über die Stad	ἐπικλήσει clamabit wird ruffen	καὶ σωσει at seruabitur aber wird gelingen	φοβηθήσεται timens dem der fürcht

שְׁמוֹ שְׁמוֹעַ מִטָּה וְרַמִּי יַעֲרָה : עוֹר

עוֹר	יַעֲרָה :	רַמִּי	מִטָּה	שְׁמוֹעַ	שְׁמוֹ
ἔτι adhuc Es ist noch	λέγεται dicatur. gepredigt wird.	ἐκ τίνος ecquid was	ἐκ τίνος tribus je stemme	ἀκούετε Audite höret	τοῦ ὀνόματός σου nomen tuum deinen nament האש

תקצר אמה תדרג זית ולא תסור שמן

מִשְׁחָא תְּשִׁיחַ וְלֹא יִתֵּן תְּדַרְגַּהּ אֵת אֶת הַתְּצִיר & μήσῃς
ελαίου αλείψῃ ἰγὺ σου μὴ ἐλάωσῃ πίεσῃ σὺ τὴν & μέσῃς
oleo ungere & haud oliuam calcabis tute du du solt erndten
mit öle solt dich salben vnd nicht öle solt Feltern du du solt erndten

ותירוש ולא תשתה יין: וישתמו חקות

וְתִירֹשׁ וְלֹא תִשְׁתֶּה יַיִן: וַיִּשְׁתַּמוּ חֻקֹּת וְהַצֵּר עֵבֶד לֹא תִשְׁתֶּה וְעַל דֵּי גִבְרָתוֹ גִּידָה וְעַל דֵּי גִבְרָתוֹ וְיִינִים וְשִׁמְרִים לֹא וְעַל דֵּי גִבְרָתוֹ
καὶ δίκαιάματα ἰγὺ ἐφύλαξε οἶνον. τῶνος πῶνον ἰγὺ σου μὴ ἰγὺ ποίησῃς οἶνον
statuta obseruat uinum. bibes & non & mustum facies
die weise denn jr hal. et wein. solt trincken vnd nicht vnd solt most Feltern

עמרי וכל מעשה בית אהאב ותלכו

בֵּית עַמְרִי וְכָל מַעֲשֵׂה בַּיִת אֶחָאָב וְתִלְכוּ בֵּית עַמְרִי עֹבְרֵי וְכָל אֶחָאָב וְתִלְכוּ
καὶ ἐπερεύθητε ἄχάβ οἶκος τὰ ἔργα ἔ πάντα & μ.ρ. & cuncta & Amri
& ambulatis vnd folget Ahab des haus werck vnd alle Amri

במועצותם למעו תתי לשמה

בְּמוֹעֲצוֹתָם לְמַעַו תִּתִּי לְשִׁמָּה בְּנִימוֹתֵיהֶן לְצַרֵּךְ יִהְיֶה לְמִמְסַר בְּרִיל בְּנִימוֹתֵיהֶן
εἰς ἀφανισμόν σε ἡγάδω ὅπως ἐν ταῖς βουλαῖς αὐτῶν
in solitudinem te redigam itaq; secundum consilia eorum
zur wissen dich wil ich machen darumb item rat

וישביה לשוקה וחרפת עמי השאר:

וְיִשְׁבִּיחַ לְשׁוּקָהּ וְחָרַפְתָּ עַמִּי הַשָּׂאָר: וְיִשְׁבִּיחַ לְשׁוּקָהּ וְחָרַפְתָּ עַמִּי וְחָרַפְתָּ עַמִּי וְחָרַפְתָּ עַמִּי
καὶ ονειδῆν εἰς συρισμὸν ἢ ἐνοικώματα αὐτῆς
& probrum in sibilum & incolae eius
vnd schand das man sie anpfeiffe vnd jr Einwoher jr solt tragen. vntern Völkern

CAPVT SEXTVM est concio pænitentialis, scaten illa comminationibus legalibus, doctrinis, exemplis: qua iníicio comminatur principibus & populis: Dein exprobrat illis triplicem ingratitude: tertio damnat sacrificia falsa, quibus placare Deum uolebant, ostenditq; uerum Dei cultum: quartò recenset impcénitentum peccata, quibus exitium promereantur. Diuidamus caput in locos quatuor.

I. PRIMVS LOCVS exponit, à qui & ad quem, capitis huius concio legalis facta sit.

אֵת שְׁמֵךְ גֵּא Ideo docet, à quo sit huius capitis concio pænitentialis facta: ut non solum doctrinæ conciliet auctoritatem, reddatq; attentos eo, quod Domini uerbum non suum profitetur: sed etiam monet principes & populum, ne propter contemtum huius doctrine ruant in pœnas hoc capite expressas.

וְעַל דֵּי גִבְרָתוֹ קוֹם רִיב Confitetur à Deo se uocatum ad hortandum magistratus Iudaicos ad resipiscendum: ni perire uelint, iuxta comminationes. Principes & magistratus cum Ecclesiasticos, tum politicos uocat וְעַל דֵּי גִבְרָתוֹ הַתְּצִיר וְעַל דֵּי גִבְרָתוֹ quia

quia nomine officij sui præ subiectis eminent: ob idq; מצרי ארץ ut Psal. 47. מגני ארץ quia sine magistratu nulla pax in terris esse queat. *εμφανώς* ait: ועם ישראל ob excelsa dona, sicut Ps. 147. ait, Non fecit taliter ulli nationi. ריב litigare, disceptare, est: doctrina pænitentiali secundum legem ostendere peccata, uocare ad resipiscendum præmijs legis, exemplis iræ minitari pœnas non resipiscantibus.

II. LOCVS SECVNDVS Patheticam habet commemorationem quinque beneficiorum, qua Deus exprobrat Iudæis ingratitude damnabilem.

עמי מה עשיתי לך

Non solum commemoratione beneficiorum trium, i. omnium declarat se patrem Iudæorum optimum esse: uerum etiam ingratitude exprobratione docet. Quo maiora Dei beneficia: eo maior ingratitude. Et quo maior ingratitude: eo maior etiam pœna sequitur.

כי העלתיו מארץ

1. Commemoratione beneficiorum omnium in Exodo scriptorum, exprobrat ingratitude.

ואשלה לבניך את משה.

2. Commemoratione specialium ac beneficiorum personalium, præsertim 15. capitibus Exo. prioribus scriptorum, ingratitude damnat.

עמי זכר נא

3. Commemoratione beneficiorum per Bileam aduersus Balaam exhibitum: ingratitude exprobrat, uide Nu. 24. & 25.

מין השטים

4. Exprobrat ingratitude transitus Iordanis Ios. 21.

ער הגלג

5. Exprobrat ingratitude Ios. 5. exhibitum.

His autem uerbis רעה צדקה לבוען רעה צדקה causam beneficiorum & miraculorum finalem exponit docens: ideo facta hæc fieriq; omnia: ut non solum discant timere & fidere, ut Ps. 33. præscribit, sed etiam testari obedientiam & gratitudinem sanctimonia uitæ fugaq; scandalorum.

III. LOCVS TERTIVS docet Antithesi: Primum, quomodo conentur hypocritæ placare Deum operibus per se non bonis. Dein, quæ sit uera Deum colendi ratio. במה אקום יי Anteuertere Dominum, est: resipiscere, conariq; iram Dei placare.

Per omnia sacra quæ Propheta nominat ordine uult intelligi, cultus hypocritarum *αλόγως* hoc est, sine fide & charitate factos: quibus dum reprehensi metu franguntur malorum placare Deum nituntur. Non aliter quam Iesa. 1. & Hose. 6. sacrificia Iudæorum sine fide & charitate facta, ridet ac damnat bifariam. Primum, quod istis cultibus *αλόγοις* externisq; sacrificijs tegebant impietatem cordium incredulitatem & odium. Dein cultus istos *αλόγως* sine *λογικώς*, id est, fide in Christum & charitate erga proximum, uolebant esse pro peccatis satisfactionem. Ad quod ne legis quidem opera sunt instituta, Paulo teste, lex pedagogus ad Christum.

Docet: quæ sit omnis uerbi Dei summa: uidelicet nulla opera Dei, placere, nisi à Deo præscripta. עשות משפט diligere & credere, seu legis & Euangelij opera facere, iuxta Ps. 33. Oculi Domini super timentes & fidentes. וואהבת סור Non tua quæras sed aliorum: ut Phil. 2. præcipitur.

והצוה לבת

Non modo se peccatorem semper maximum coram Deo fateri corde: nilq; omnino spei de gratia Dei saluteq; habere, præter misericordiam in Christo promissam: ut Ps. 51. & 130. David. Sed etiam in cruce Dei iusticiam & humiliationem sui patienter ferre, iuxta illud 1. Pet. 3. Humiliamini sub potente manu Dei. i. Ferte Dei uoluntatem scripturis expressam. Antithesi docet: totius scripturæ summam & uerum Dei cultum esse. timere Deum secundum legem seu poenitentiam agere: credere promissionibus Dei & Christi: proximum diligere, sue uocationis opera facere: humilem esse coram Deo & hominibus: crucem patienter ferre: sicut Christus inquit, Discite à me humilitatem cordis.

III. LOCVS QVARTVS: Propter contemptum placidæ uocis Dei, qua est hætenus usus ad poenitentiam uocando: comminatur impijs uocem horribilem Dei: quæ nil aliud denunciet auaris & idolatris præter calamitatem & uastationem: poenitentibus autem bona promittit.

Collectiue ponitur לעיר קול יהוה לעיר per singulas ciuitates. Grauis comminatio Dei sonans aduersus præuaricatores Decalogi calamitatem & uastationem. והושיע יראת poenitentes & credentes hic & alibi salutem: Pietas ad omnia utilis. Conqueritur: etiamsi uerbum doceatur fidelissime: paucissimos tamen respiscere saluariq;.

Videns Propheta cunctos augendæ rei familiaris curis occupatos: existimare diuicias unicum aduersus omnes calamitates præsidium esse: ideo hottatur, ut Deo magis seruiant quam iniquo mammonæ: quia sine uerbo & fide Mammon ignis auarorum & idolatria uastatio erit, Quod sane uerbis sequentibus.

עור האשביה רשע

Comminatur: per ignem uolens intelligi exitium seu poenam: ut Amos quinto. Ideo uocat modim paruum exosum, & stateram impiam, & sacculi pondera dolosa, quia Deus odit impostores, & uult illos punire, secundum illud: abominatio Deo statera dolosa.

His ergo uerbis: ולשונם רמיה בפיהם Vult describere perfidiam mercatorum & uanitatem auariciamq; hominum, qua uidelicet exitium promerentur: teste Paulo 1. Ti. 6. qui uolunt ditescere incidunt in tentationes, quæ conijciunt in exitium: quia radix omnium malorum auaricia.

גם אני החלתי

Respiciens in tempus belli, uult minari panem cottidianum, sic auaris denegatum iri, ut dum querunt, non sunt inuenturi, dum habent, non sunt futuri saturi, undiq; oppressi nullum habentes successum urgente ira Dei: licetq; magno studio tenebuntur è calamitate mergendi, non poterunt tamen frustra conabuutur eluctari. וישחך Nomen à radice וישחך: alij dicunt futurum esse tertiæ personæ de con, hifil cum affixo se, per, ex quiescen. in lamed he,

he, & radicem assignant ושה. Porro patha paruum uenit, pro patha magno (ut sentit Elias) sic oportebit ita scribi וישחך. Summa: omnia deuota erunt destinataq; exitio nemine seruante. Describit penas omnibus auaris debitas secundum legis comminationes; uultq; docere propter auariciam in extremis periculis uersaturos.

וישחך חקותי עמרי

Respiciens in historiam regis Amri pessimi omnium, qui post Ierobeam fuerunt 3. Reg. 16. inq; historiam Ahabi filij Amri successorisq; patre deterioris: non solum praedicit, ob idolatriam Amream & Ahabeam locis praedictis expictam, regnum Israëliticum per Salmanesserem uastatum iri: quin etiam propter eandem idolatriam per Nebucadnecerum Iudae quoq; regnum uastandum. Sed etiam omnes terras ac urbes propter secundae praeuaricationem tabulae calamitatibus uarijs, propter autem primae transgressionem tabulae, uastationibus excindi solere.

CAPVT SEPTIMVM.

אֵלֵי לִי לִי בִי חַיִּיתִי בְּאֶסְפֵי קִיץ ב

ווי לוי לוי בוי חיייתי במייסת חומא
οιμοι ομοι ομοι
Hei Hei Hei
Wehe Wehe Wehe
לי לוי לוי בוי חיייתי במייסת חומא
μολι μολι μολι
mibi mibi mibi
denn denn denn
ich mus sein ich mus sein ich mus sein
wie einer der samler wie einer der samler wie einer der samler

בְּעַלְלָה בְּצִיר אֵיז אֲשָׁבֹל לְאֵבֹל בְּבוֹרָה

בעוללון בעיר קטת לית אהבלהא בוי רהתא
ωε επιφυλλιδεα εν τρηνηωβω εν τρηνηωβω
ut racemos legens ut racemos legens ut racemos legens
wie einer der nachliff wie einer der nachliff wie einer der nachliff
בוי רהתא בוי רהתא בוי רהתא
τα πρωτογονα τα πρωτογονα τα πρωτογονα
præcocem præcocem præcocem
der besten fruchte der besten fruchte der besten fruchte

אֲרֵתָה נַפְשִׁי : אֲבַר חַסִּיד מִן הָאָרֶץ

חברת נפשי : אבר חסידא מן הארץ
η ψυχη μου η ψυχη μου
anima mea anima mea anima mea
meine seele. meine seele. meine seele.
wolt gerne haben wolt gerne haben wolt gerne haben
אבר חסידא מן הארץ אבר חסידא מן הארץ אבר חסידא מן הארץ
απωλαρευ απωλαρευ απωλαρευ
perijt perijt perijt
ist weg ist weg ist weg
אבר חסידא מן הארץ אבר חסידא מן הארץ אבר חסידא מן הארץ
απο απο απο
de de de
aus aus aus
der from der from der from

וַיִּשָׁר בְּאֶרֶס אֵיז בַּלֵּם לְרַמִּים יִתְרַבֵּן

ווקשוט בארשא לית בולחון למישפה נם זכאי יתרבון
και κατορθωτ εν ενθρωπιε εν ενθρωπιε
sincerus sincerus sincerus
und gerech. et und gerech. et und gerech. et
בולחון בולחון בולחון
παντες παντες παντες
omnes omnes omnes
alle alle alle
אבר חסידא מן הארץ אבר חסידא מן הארץ אבר חסידא מן הארץ
απο απο απο
de de de
aus aus aus
der from der from der from

אִישׁ אֵת אֲחִיָּהוּ יִצְוֶרָה חָרָם : עַל

אבר את אחותי יצוררה חרם : על
εκασθ εκασθ εκασθ
quilibet quilibet quilibet
iglicher iglicher iglicher
הרע הרע הרע
G G G
אבר את אחותי יצוררה חרם : על
εκασθ εκασθ εκασθ
quilibet quilibet quilibet
iglicher iglicher iglicher
הרע הרע הרע

חֲרַע בַּפִּים לְחַיִּיבֵי חֶשֶׁךְ שֶׁאֵל וְחַשְׁבֵּט

בְּאִשׁוֹן	בִּידֵיהֶן	וְלֹא מִדְּסִיבִין	שְׁלֹטֹנָא	שְׂאִיל	וְדִיּוּבָא
τὸ κακὸν malicia der bosheit	χερας manuum jrer hende	ἐτοιμάζουσιν uidentur sibi boni gefallens in wol	ὁ ἄρχων princeps der Fürst	αἰτεῖ quod uult was wil	καὶ ὁ κριτὴς id Iudex dicit das spricht der Richter

בְּשֵׁלֶם וְהֶגְדֹּל רַבֵּר חוֹת בְּפִשׁוֹ חוֹת

וְאִישָׁלִם	וְרַבָּא	מִמְלַל	תְּחַמְוִרֵי	בְּפִשִׁיהָ	חֹת
ὡς τὸ ἰσως ut muneretur das er im wider diene	καὶ ὁ μέγας et magnus vnd der gewalttge	ἐλάλησε loquitur redet	καταθύμιον desiderium nach lust	τῆς ψυχῆς αὐτῆς anima sua seiner Seele	αὐτὸ illud daselbs

וַיַּעֲבֹתוּהָ : טוֹבִים בְּחֶרֶק יֵשׁוּר מִמִּסְוֵבָה

וַיַּעֲלֶקְלוּחָא :	טוֹבָא זְבַחֵן	בְּחֶרֶק	וְדַקְשִׁיט בַּחוּן	מִסְוֵבָת
καὶ ἐπιπλασιάζουσιν et triplicant.	βέλυστον ἀναψῶν optimus eorum est der best vnter in ist vnd drehens wie sie wöllen.	ὡς παλιζροῦ similis spine wie ein dorne	ὁ εὐθύς rectissimus der redlichste	ὡς ἀκάνθων uelut dumetum wie eine hecke

יָדֵם מִיַּצְפִּיר בְּקֶרֶתְךָ בְּמֵה עֵתָה תְּהִיָּה

יָדֵם	סִיבִירָה לְטַב עֵינֵן	סְעִירָת בִּישְׁתָּה	מֵטָה	בְּעַן	יְהִי
ἡμέρας dies der tag	τῆς σκοπίας σου ἐν ἡμέραις speculatorum tuorum deiner Prediger	ἐκδικήσας σοι uifitationis tuae (das du heimgesucht solt werden)	ἡκασίτη uenit wenn komen wird	νῦν tunc denn	ἔσονται erit werden

מִבּוֹבָתָם : אֵל תְּאֲמִינֵנוּ בְּרַע אֵל תְּבַטְחוּ

עֲרַבְוּ לַחוּן :	לֹא	תְּתַחַמוּן	בְּרַחִים	וְלֹא	תְּתַרְחַצוּן
οὐκ ἔγνωσαν perplexitas eorum. sie nicht wissen wo aus.	μη non niemand	πισέετε credite glaubte	ἐν ἑλω proximo dem Nächstten	μη nec niemand	ἐπιζετε fidite verlasse sich

בְּאֵלֹת מִשְׁבֶּבֶת חֵיקֶךָ שְׁמוֹר פֶּתְחֵי בֵּיר :

בְּקִרְיָב	מֵאֵיפֶת	קִיבֵרָה	טֹר	מִיָּלֵי	פִּרְמֵה :
ἐπὶ ἡγεμενοῖς principi auff Fürsten	ἀπὸ τοῦ συγκοίτης ab ea que dormit für der die schlefft	σὺ κὼλως in sinu tuo in deinen armen	φύλαξαι custodi beware	τῶν θυρῶν fores die thür	τοῦ στόματος σου oris tui. deines munds.

בְּיָ בֶן מִנְבֵל אָב בַּת קָמָה בְּאֵמָה

אָרִי	בֶּרָא	מִנְבֵל	אָבָא	בְּרַתָּא	מִנְבֵיָא	עַם אֲמֹהָ
ὄν nam denn	ὁ υἱός filius der Son	ἀλιμύζα uulpendit veracht	τὸν πατέρα patrem den Vater	θυγάτηρ filia die tochter	ἐπανάσσει resistit setzt sich wider	ἐπὶ τῶν μητέρων αὐτῆς matri sua jre mutter

בְּלָח בְּחַמְוִתָּה אֵינִי אִישׁ אֲנֵשִׁי

בְּלָחָא	מִקְלָא בְּחַמְוִתָּה	סְנַאֲרֵתִי	אִישׁ	אֲנֵשִׁי
συμφῆ nurus die schwur	ἐπὶ τῶν πένθερα αὐτῆς socrui sua jre schwiger wider	οἱ ἐχθροὶ hostes die feinde	τὸ ἀνδρὸς uiri des Menschen	οἱ ἄνθρωποι homines sind die Leute

בֵּיתוֹ: וְאֵנִי בִּיהוָה אֶצְפֶּה אֶחֱלֶה לְאֱלֹהֵי

לְאֱלֹהֵי	אֶרְוֶה	אֶבְרֶה	בְּמִימְרָא דְיְיָ	וְאֵנִי	בֵּיתוֹ :
ἐσὶ θεὸς	ὑπομνῶ	ἐπισκοπεύσω	ἐν κυρίῳ	ἐγὼ δὲ	τοῦ οἴκου αὐτοῦ
Deum	expectabo	contemplabor	Dominum	ego uero	domi sue
des Gottes	ich wil erwarten	wil schawen	auff den Herrn	Ich aber in seinem haus	

וְשָׁעִי עֲבִירַ פְּדוּתִי : אֱלֹהֵי : אֱלֹהֵי : אֱלֹהֵי

וְשָׁעִי	עֲבִירַ	פְּדוּתִי :	אֱלֹהֵי :	אֱלֹהֵי :	אֱלֹהֵי :
σῶτηρ μου	ἐπιχαίρει	ἐπιχαίρει	ἐπιχαίρει	ἐπιχαίρει	ἐπιχαίρει
salutis meae	letetis	letetis	letetis	letetis	letetis
meines heils	frew dich	frew dich	frew dich	frew dich	frew dich

אֵיבֹתַי לִי בִּי נִפְלֵתִי קָמְתִי בִּי אֲשֶׁב

אֵיבֹתַי	לִי	בִּי	נִפְלֵתִי	קָמְתִי	בִּי	אֲשֶׁב
ἐχθρά μου	ἐγὼ	ἐγὼ	πέπλωκα	ἀναστήσομαι	ἐγὼ	καθήσω
inimica mea	propter me	propter me	ceci	resurgam	cum	sedeo
meines heils	das meine	das meine	ich darnider lige	ich werd wider auffkomen	wenn	ich sitze

בְּחֹשֶׁךְ יְהוָה אֹר לִי : זַעַת יְהוָה א

בְּחֹשֶׁךְ	יְהוָה	אֹר	לִי :	זַעַת	יְהוָה	א
ἐν σκοτία	κύριος	φῶς	ἐστὶν	ταῦ ὄργια	κύριος	ἐστὶν
in tenebris	dominus	lux	est	den zorn.	dominus	est
im finstern	der Herr	licht	ist mein.	den zorn.	der Herr	ist mein.

אֲשֶׁא בִּי חֲטָאתִי לוֹ עַד אֲשֶׁר יָרִים

אֲשֶׁא	בִּי	חֲטָאתִי	לוֹ	עַד	אֲשֶׁר	יָרִים
φέρω	ἐγὼ	ἁμαρτίαν	ἐγὼ	ἕως	αὐτοῦ	ἀντιπαραστήσω
feram	quia	peccavi	ego	ad	illi	feram
Ich wil tragen	denn	ich hab gesündigt	ich	bis	wider in	Ich wil tragen

רִיבִי וְעִשָׂה מִשְׁפָּטִי יוֹצִיאֵנִי לְאוֹר אֶרְאֶה

רִיבִי	וְעִשָׂה	מִשְׁפָּטִי	יוֹצִיאֵנִי	לְאוֹר	אֶרְאֶה
ἔριμά μου	ἐπιτελέσει	δικαιοσύνην	ἐξέλθει	ἐν φωτί	ὄψομαι
causam meam	transfigat	meam	er	in lucem	spectabo
meine sache	und schaffe	meine sache	er wird mich bringen	in lucem	Ich werd lust sehen

בְּצַדִּיקָתוֹ : וְתָרָא אֵיבֹתַי וְתַבְסָה בּוֹשָׁח

בְּצַדִּיקָתוֹ :	וְתָרָא	אֵיבֹתַי	וְתַבְסָה	בּוֹשָׁח
ἐν δικαιοσύνῃ αὐτοῦ	καὶ ὀφείη	καὶ ὀφείη	καὶ ὀφείη	καὶ ὀφείη
an seinen gnaden.	Ac uidebit	Ac uidebit	Ac uidebit	Ac uidebit
	und wirds sehen	und wirds sehen	und wirds sehen	und wirds sehen

חֲאִמְרָה אֵלַי אֵיזוֹ יְהוָה אֱלֹהֵי עֵינַי

חֲאִמְרָה	אֵלַי	אֵיזוֹ	יְהוָה	אֱלֹהֵי	עֵינַי
quae dicitur	ad me	ubi est	dominus	deus tuus	oculi mei
die da sagt	zu mir	wo ist	der Herr	dein Gott	meine augen
הראינה	G	ן			

תְּרַאֲיֶנָּה בַּח עֵתָה תְּחִיָּה לְמִרְמָם בְּטִיט

בְּטִיט	לְרִישׁ	תְּחִי	בְּמִפְלִתָהוֹן בְּעוֹן	יְחִוִּיז
ὡς πάλῃ	εἰς καταπάτημα	ἔσται	νῶν αὐτῶν	ἐπόψοντι
ceculutum	obtrita	erit	tunc eam	uidebunt
wie Fot	zutreten	wird sie	als denn sie	werden sehen

חֲצוֹת : יוֹם לְבָנוֹת גְּרִדָּה יוֹם חֲחוֹת

חֲחוֹת	יוֹם	לְבָנוֹת	גְּרִדָּה	יוֹם	חֲחוֹת
ἔκειν	ἡμέρας	τὰ τεῖχη σου	δοικοδομεῖ	ἡμέρας	ἐπὶ πλατείῃ
illa	die	muros tuos	edificandi	dies	platearum.
selben	am tage	deine mauren	werden gebawet werden	zu der zeit	auff der gassen.

יְרַחֵק יוֹם חֲח : יוֹם חֲחוֹת וְעִרְיָה יְבוֹת

יְבוֹת	יְרַחֵק	יוֹם חֲח :	יוֹם חֲחוֹת	וְעִרְיָה	יְבוֹת
ἔσται	ἡμέρας	ἡμέρας	ἡμέρας	δικαίωμα	εἰς μακρὰν ἕξ
uenient	ad te	illa	am tage	decretum.	in longinquum ueniet
wird man kommen	und zu dir	selben	am tage	(Gottes wort.)	wird weit austomen

לְמִנֵּי אֲשׁוּר וְעִרְיָה מִצִּוּר וְלְמִנֵּי מִצִּוּר

מִצִּוּר	לְמִנֵּי אֲשׁוּר	וְעִרְיָה	מִצִּוּר	וְלְמִנֵּי מִצִּוּר
ἀπό	ἀσσυρίων	ἐκ πόλεως	ἀσσυρίων	ἀπό
ab	Assur	urbibus	Assur	ab
von	Assur	und von Stetten	Assur	von

וְעַד בְּחֹר וַיִּם מִיַּם וְחֹר : וְחֹר

וְעַד	בְּחֹר	וַיִּם	מִיַּם	וְחֹר :	וְחֹר
ἕως	πύργου	ἐκ	θαλάσσης	ἐκ	ὄρους
usq.	ad	de	de mari	de	ad montem.
bis an	von	von	von Meer	von	in gebirge.

וְחִיתָהּ חֲאֲרִץ לְשִׁמְמָה עַל יִשְׁבִּיָּה מִפְּרִי

מִפְּרִי	יִשְׁבִּיָּה	עַל	לְשִׁמְמָה	חֲאֲרִץ	וְחִיתָהּ
ἀπὸ καρπῶν κατοικοῦσιν αὐτῆς	σὺ	εἰς ἀφανισμόν	ἡ γῆ	ἔσται	καὶ ἔσται
propter fructum habitatores suos	propter	uastata	tellus	Et erit	Et erit
der frucht halbe seiner einwoner halben		wüste	das Land	und wird sein	

מִעֵלְלֵיהֶם : רְעִה עִמּוֹן בְּשִׁבְטֶךָ צֹאן

צֹאן	בְּשִׁבְטֶךָ	עִמּוֹן	רְעִה	מִעֵלְלֵיהֶם :
πρόβατα	ἐν ῥάβδῳ σου	λαόν σου	πίμανε	ἐπιτιθέμενάτων αὐτῶν.
die herde	mit deinem stabe	populum tuum	pasce	studiorum suorum.
		dein Vold	du weide	iter werdt.

בְּחֵלְתֵךְ שִׁבְנֵי לְבָרָה יַעַר בְּתוֹרָה בְּרִמְלָה

בְּרִמְלָה	יַעַר	בְּתוֹרָה	לְבָרָה	שִׁבְנֵי	בְּחֵלְתֵךְ
πιδίον	ἐν μέσῳ	δρυμῶν	καταμόνας	κατοικοῦντας	ἡ κληρονομίας σου
loco culto	in	in sylua	solum	habitantes	hereditatis tue
felde	und auffm	im walde	alleine	die da wonen	deines erbtells

ירעה

יָרְעוּ בַשָּׂן וְגִלְעָד בְּיָמֵי עוֹלָם : בְּיָמֵי

וְהִתְרַגְּסוּ בְּאֶרֶץ מַחֲנֶה וְגִלְעָד בְּיָמֵי עוֹלָם : בְּיָמֵי
καθ' ημερας και γιλεαδ βασαν νεμίσονται
sicut diebus & Gilead Basan pascantur
wie zur zeit vnd zu Gilead zu Basan las sie werden

צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲרָאנוּ נִפְלְאוֹת יְרֵאנוּ

מִמִּצְרַיִם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲרָאנוּ נִפְלְאוֹת יְרֵאנוּ
ἐκ τῆς γῆς τῆς ἰσχυροῦ αὐτοῦ αἰγυπτιακα ἐκ τῆς γῆς τῆς ἰσχυροῦ αὐτοῦ
uidebunt mirabilia ostendam eis Egyptiaca ex terra da du aussogest
werdens sehen wunder. ich wil sie sehen lassen aus dem Land da du aussogest

אֵינִם יִבְשׁוּ מִכָּל גְּבוּרַתְּם יְשִׁימוּ יָד

עֲמִימָא וְיִבְשׁוּ מִכָּל גְּבוּרַתְּם יְשִׁימוּ יָד
καὶ καταλωσθήσονται τὰ ἔθνη
cum omni & pudescient ut gentes
mit allen vnd werden sich schemen die heiden

עַל פֶּה אֲנִיָּהֶם תְּחַרְשֵׁנָה : יֵלְחֹבוּ עִפְרוֹ

עַל פֶּה אֲנִיָּהֶם תְּחַרְשֵׁנָה : יֵלְחֹבוּ עִפְרוֹ
ἐπι σόμα ὅσως
super os
auff

בְּנֶחֱשׁ בּוֹחֲלֵי אֶרֶץ יִרְגְּזוּ מִמִּסְגְּרֵיהֶם

בְּחִירָא בּוֹחֲלֵי אֶרֶץ יִרְגְּזוּ מִמִּסְגְּרֵיהֶם
ὡς ὄφεις ὡς τὰ ἑρπετὰ
ut serpens uelut reptilia
wie ein schlange wie das gewürm

אֵל יְהוָה אֵל חַיֵּנוּ יִפְחָדוּ וְיִרְאוּ מִיָּמֶד :

אֵל יְהוָה אֵל חַיֵּנוּ יִפְחָדוּ וְיִרְאוּ מִיָּמֶד :
ἐπι κυρίου ἐπι κυρίου
ante für
für dir. vnd sich erschrecken sie werden sich fürchten vnserm Gott dem Herrn

מִי אֵל בְּמוֹד נְשִׂא עוֹז וְעֵבֶר עַל

מִי אֵל בְּמוֹד נְשִׂא עוֹז וְעֵבֶר עַל
ὡς εἶπες ὡς εἶπες
ut tu? ut tu?
wie du bist solch ein Gott wo ist

בְּשֵׁעַ לְשֵׁאֲרֵית בְּחֻלְתּוֹ לֹא חֲחֹזֵיק

בְּשֵׁעַ לְשֵׁאֲרֵית בְּחֻלְתּוֹ לֹא חֲחֹזֵיק
τῶν καταλοίπων τῶν καταλοίπων
reliquijs den vbrigen G in
delictum missehat

לְעַד אָמוֹ בִּי חֶסֶד חוּסָה הוּא :

לְעַדְיָן	וּרְגִיזָה	אָרִי	רַעִי	לְאַיְטְבָא	חוּסָה
eis aeterna	τιῶ ὀργῶν αὐτοῦ	ὄν	θελητικῆς	ἐλέως	ὁ αὐτὸς
perpetuo	iram suam	nam	delectatur	misericordia	ipse.
etwiglich	seinen zorn	denis	hast iust	zu barmherzigkeit	et.

יָשׁוּב יְרַחֲמֵנוּ יִבְבוֹשׁ עֲוֹנוֹתֵינוּ וְחַשְׁלֵינוּ

יָתוּב	לְרַחֲמָא עֲלֵנוּ	וּרְבִיבוֹשׁ	עַל חוּבֵינוּ	וּרְבִיבֵי
ἐπιστρέψα	ἢ ὀικτιρῆσαι ἡμᾶς	καταδύσει	τὰς ἀνομίας ἡμῶν	ἡσὲν ἀπὸ φήσων
reuertetur	miseretur nostri	reprimet	iniquitates nostras	et proijciet
Et wird	er wird sich vnser erbarmen	et wird dempffen	vnser missethae	und wird wessffen
(sich wenden				

בְּמִצְלוֹת יָם כָּל חַטָּאתֵם: הִתְוַחֲוּ אֲמֹת

לְעִימֵי	יָמָא	כָּל	חַטָּאי יִשְׂרָאֵל:	הִתְוַחֲוּ	קוֹשְׁטִיחַ
ἐν τὰ βάθη	τῆς θαλάσσης	πάντες	ἁμαρτίας ἡμῶν.	δῶσθε	ἐν ἀλάθειᾳ
in profundum	maris	omnia	peccata eorum.	seruabis	fidem
in die tieffe	des meers	alle	vnser sünde.	du wirst halten	etew

לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ

דְּיַעֲקֹב	חֶסֶדָא	לְאַבְרָהָם	אֲשֶׁר	נִשְׁבַּעְתָּ
Ἰακώβ	ἐλεος	Ἀβραάμ	ὡς	ὡμοῖσθε
Jacob	gratiam	Abraham	sicut	iurasti
	die gnad		ut	du geschworen hast

לְאַבְרָהָם מִיָּמָיו קָדָם :

לְאַבְרָהָם	מִיָּמָיו	קָדָם
τῶν πατρῶν ἡμῶν	κατὰ τὰς ἡμέρας	τῶν ἐμπεροτέρων.
patribus nostris	à diebus	præcis.
vnsern Vatern	von tagen	alien.

CAPVT SEPTIMVM claudit Prophetiam absolutissima legis & Euangelij doctrina : qua non modo legaliter conqueritur de malicia populi sui, quam describit eiꝫ pænas minatur : sed etiam promittit Euangelicè regnum CHRISTI uerbo regnaturi in toto orbe terrarum, usqꝫ in diem extremum. Diuidamus caput in locos quatuor.

I. PRIMVS LOCVS habet quærimoniam, hoc est, doctrinam legis pœnitentialem : qua non solum de populi sui uerbum habentis malicia conqueritur eamqꝫ describit : ut incorrigibilem; sed etiam minatur eidem interitum.

Orditur à quærimonia; sumtaqꝫ similitudine ex Mose Deut. 32. qua & Esa. 5. usus est : populum ideo uineæ se autem uinitori comparat, quia diligenter quidem populo uerbum Dei proposuerit, instarqꝫ uineæ coluerit illum, sed tantum abest, ut plenitudinem uuarum ex labore suo percipiat, ut ne racemos quidem in uindemia reperiat : dolet nimirum Propheta, misero-
rum

rum mortalium tantam esse peruersitatem, ut non solum moniti non emendantur ut uiuerent, sed etiam studeant data opera fieri deteriores, quoque fidelius erudiuntur, eò pertinacius doctoribus resistent, sponteque perire malint quam doctoribus parere. Per בבורה generatim intelligi uult primicias omnium frugum: quas dum inquit, Animam suam desiderare, significat. Quia non inueniat primicias uindemiæ tempore frustra se decimas uuarumque plenitudinem expectare.

אבר הסיר מן הארץ Quod in quærimonia dixit figuratè: nunc simpliciter & sine figura dicit: perque distributionem ostendit cunctos ordines hominum esse corruptissimos: maximè eos qui tamen exemplo debebant ad pietatem alios inuitare. הסיר qui misericordiam Dei consecutus etiam misericordiam erga proximum exercet. אבר non fertur, exigitur.

וישר באדם אין Quis ambulat in timore Dei secundum Decalogum: & sperat in Dei misericordiam secundum promissiones Euangelij. Talem inter homines non esse, est: omnes in rebus secundis uerbum contemnere, uel in aduersis desperare, uel in rebus nihili spem ponere.

בלם לרמים יארבו Propter ambitionem auariciam uè sanguinem in fontem effundunt: nedum Prophetarum obnitentium mundi peccatis eaque reprehendentibus sanguinem effundunt: ut Stephanus aiebat, quem Prophetarum uestri patres non occiderunt.

איש את אחיו יצורו הרם Quemlibet uenari fratrem suum ad perniciem, est: idem quod Esa. 5. dicit, Expectauit Dominus iudicium, & ecce oppressio.

על חרע כפים לחטיב Non solum excusant, uerum etiam ornant peccata sua: quod damnat Esa. 5. Væ qui dicunt malum bonum. Iudæi laudari uolebant etiam: quod Stephanum ut blasphemum occidissent.

חשר שואר Sedulo à subditis exigit: ut Ahab uineam Naboth 3. Reg: 21.

חשפט בשלום Iudex propter retributionem non administrat ius ex equo sed ex commodo: dantis causam pronunciat æquam si det, licet iniqua sit, non dantis causam licet æquissimam pronunciat iniquam.

והגורל רובר חות גפשו Confusus opibus & potentia sua, licet priuatus, animi sui prauitatem effutit, sequitur cupiditates suas, & omnia pro libidine sua gerit. Quid autem uult ויעבתה significat intricare, condensare, perque πὺν μετάλαψιν fortem reddere, iuxta illud: Funiculus triplex difficile rumpitur. Triplicat .i. tres ordines coniunctis studijs ad maliciam uincunt & perrumpunt. Hinc reddit interpres, conturbauerunt.

טובם בחרק ישר ממיסונה Vt spinæ uepresque pungunt licet glaberrimam habent corticem: ita qui commoda sua querunt aliorum incommodis & in omnibus flagitijs uiuunt spurcissimi: tamen impietatem suam palliant. Aludidit nimirum ad similitudinem de uinea q. d. Mei principes & ciues debebant esse ficus & uuæ dulces & suauis: uerum sunt acutæ spinæ, & horridæ uepres tota uita sua pungentes & lacerantes, non tantum exemplo nocendo, sed etiam iniurijs proximum afficiendo. Horsum illud Christi: Quis è tribulis colligit ficus exque tribulis uuas? Quod igitur in quærimonia dixit figuratè: nunc simpliciter & sine figura dicit: perque distributionem ostendit cunctos hominum ordines esse corruptissimos, maximè eos qui tamen exemplo debebant alios ad pietatem inuitare.

יִרְבּוּ מִצְפִּים Minatur impijs Doctoribus, qui non contenti principibus adulari, nec eorum uicia reprehendunt auariciae causa: nisi etiam opponerent se ueris Prophetis mala peccatoribus comminantibus, uultque dicere: Profecto mores eiusmodi principum, doctorum, populi, Deus ulciscetur, perque Assyrium & Babylonium, ita ut & Pseudoprophetae mendacij coarguantur, & discipuli eorum miserè uastentur. Sunt מִצְפִּים Speculatores Episcopi, Doctores impij: qui magnifica promittunt, quasi Deus propter templum ad peccata conuenire uelit, Dies uisitationis, tempus uastationis per Assyrium & Babylonium.

II. LOCVS SECVNDVS hortatur pios, ut soli Dei uerbo confidant: nec ullius hominis potentia, amicicia coniunctione, se à Dei uerbo patiantur abduci.

אל האמינו ברע Quærimoniae de scandalis cunctorum ordinum seu descriptioni mundi, subiicit hortationem, quia docet pios: ne moti scandalis mundi, propter amicos aut principes aut quosuis homines à uerbo Dei se patiantur abduci: sed Deo magis quam hominibus semper obediant. Credere: fidere homini contra uerbum.

אב Nam Filius patrem despiciatur. Causam hortationis reddit, docens: non solum ubi uerbum sit, ibi rixas etiam inter coniunctissimos fieri: tanquam in utero Rebecæ Gemelli dimicarent: sed etiam quia cum uerbo Dei sic agitur, ut impij parentes liberos pios, & uicissim, persequantur: ideo neminem debere, uel à parentibus suis uel à liberis & amicis suis moueri ad negandum uerbum, aut contra id faciendum, Sicut etiam CHRISTVS hoc loco utitur Matth. 10. dicens eum non esse dignum se qui plus aliquid se diligit.

III. LOCVS tertius Antithesin habet: qua Propheta non solum confitetur, se nolle moueri, scandalis impiae multitudinis, sed firma in fide mansurum, uerum etiam hortatur Iudæos exulantes, ut exemplo suo credant Deo soli, constantesque maneat in fide Messia, dum sint exulaturi. Diuidamus locum seu confessionem fidei praescriptam, Ecclesiae exulaturae in partes sex.

I. ואני ביהוה אצפה Non sequar eos, qui uiribus & operibus humanis confidunt: sed fide promissionis in nomine Christi patrem omnipotentem inuocabo: sicut Ps. 123. Ad te leuo meos oculos sedentem in caelo. לאלהי ישעי לאלהי אורחילה promissam in Christo remissionem peccatorum & liberationem pertinaciter expectabo spe magna, nec interim praescribam, Deo modum & tempus, sed expectabo more Dauidis Ps. 130. certi de remissione liberationeque per Christum. ושמעוני אלהי tam firmiter adhaereo promissioni credoque deum adiuturum quam Iacob Gen. 32. non dimittam (inquiens) te, nisi benedixeris.

Confitetur ergo primam antitheseos partem seu confessionis, exponendo trifariam: uidelicet se fidem spem inuocationem suam retenturum in omni tribulatione: docetque id ipsum exulatuos facere.

2. אל השמהי Secundum Antitheseos seu confessionis partem exponit: piosque simul abducendos cum impijs, inque eorum persona, uelut insultat Babylonii Iudæorum uastatrici: promittitque Iudæis futurum, ut captores Babylonij, non modo graues sint crudelitatis pœnas daturi, uerum etiam ut Iudæi sint à captiuitate liberandi: refecta que Ierosolyma multò splendidiores sint futuri, quam ante uastationem extiterunt, uidelicet per Messiam regnum ordiendum Ierosolymæ: quod uocabulum præ se fert קמתהי sicut גלותהי uastari. Per inimicam. i. Babylonem.

3. **בִּי אֵשׁ בְּהֶשֶׁר** Tertiam antitheseos seu confesionis partem exponit quasiq; irridet hostiles miserias, ac dicere uult: in omni tribulatione, nedum Babylonica futura, promissiones Dei solamen unicum esse: quod 2. Pet. I. testatur inquit, rectè facitis quod attenditis sermoni Prophetico, qui tanquam lux in tenebris lucet. Per **הֶשֶׁר** intelligo non solum captiuitatis miseriam, sed etiam omnes & mortem etiam qua multi præueniuntur ante promissionis impletionem. Sedere in tenebris, est: sentire calamitates intolerabiles carni sine uerbo & spiritu Dei. **אֵשׁ** Dei promissio non aliter præluceat, ne tribulati despondeant animum, sed liberationem sperent, quam noctu candela præluceat ambulanti. Dominum esse lucem, est: Spiritum sanctum promissione certificare conscientiam de salute, ut Paulus Ro. 8. de spiritu testatur.

4. **וְעַתָּה יְהוָה אֵשׁ** Quartam antitheseos seu confesionis partem exponit: uultq; non solum dicere, se patientem in tribulatione peccatis merita futurum Deumq; inuocaturum more Dauidis: sed etiam docere, ut nos etiam iram dei in tribulatione agnoscamus, similemq; retineamus spem: deum cum affligit nostrum agere iudicium & causam nostram, hoc est, per crucem nos ad pœnitentiam reuocare, & pœnitentes saluare tandem; inimicos autem eorum tempore suo perdere.

5. **יִרְצֵאוּ לְאָרֶץ** Quintam antitheseos seu confesionis partem exponit, uultq; dicere: Deum iustum & misericordem pœnitentiam agentibus, & tolerantibus patienter calamitates ignoturum, eorumq; miseraturum eosq; liberaturum, iuxta promissiones. Verbo educere, totam liberationem è captiuitate complectitur: per autem iusticiam eius, eam qua Deus iustificat, atq; iustos reputat, agnoscentes peccatum, & in misericordiam eius sperantes.

6. **וְהָרָא אֲבֹתַי** Sextam antitheseos seu confesionis partem exponit: gloriaturq; in fide & spe promissionum diuinarum, non modo Babylonios ægrè uisuros liberationem Iudæorum, sed etiam se cum gaudio spectaturum interitum Babyloniorum. Inimica, Babylon est. Ignominia cooperiri: spe frustrari, & rursus uastari. Videre protritam, ut lutum platearum: Videre deuastatam Babyloniam, à Persis & Medis, ut accidit Danielis 5. ijs, qui riserant Iudæos Ps. 137. in captiuitate iubentes aliquid canere de Sione.

III. **LOCVS** quartus habet transitionem à regno Iudæorum corporali per Babylonios uastando: ad Christi regnum spirituale, in Ierosolyma resecta per Euangelion de remissione peccatorum et uita æterna ordiundo: quòd adeò graphicè depingit, ut nil supra.

יִום הַחַוָּה יִרְחַק הַקַּיִן Vaticinatur Ierosolymam destructam per Babylonios in hoc reficiendam, ut in ea Messias uenturus extruat Ierosolymam spiritualem, hoc est, Ecclesiam: quod etiam Sach. 2. & Da. 9. predicunt.

יִום הַחַוָּה יִרְחַק הַקַּיִן Idem hic quod Ps. 2. decretum. i. Euangelion Christi, quod **יִרְחַק הַקַּיִן** i. longe prædicabitur inter omnes gentes. Exponit quod de refectione dixit **מַצְרַיִם** mæceriarum tuarum: uultq; nil aliud docere, quàm Christum in Ierosolyma corporali per Euangelion structurum Ierosolymam spiritualem tam magnam quàm totus mundus est: sicut & Ps. 2. dicitur: Dabo tibi possessionem terminos terræ. Et Christus hoc impleuit Lu. 24. Predicate omnibus gentibus nomen meum. Hac nimirum Euangelij propagatione conditur illa cœlestis Ierosolyma, de qua Eph. 2.

יִום הוּא וְעַיִר Generatim simpliciterq; prædicat: Euangelion spargendum in orbem terrarum uniuersum, seu ubicunq; sunt urbes munitiones flumina, maria, montes
Christi

Christum Euangelio regnaturum. Horsum Ps. 32. eadem phrasi dicens, Dominabitur à mari ad mare à flumine usq; ad fines terræ. Idem Sach. 9.

וְהָיְתָה הָאָרֶץ לְשִׁמְרָה Vult predicere: terram Iudeorum seu corporale regnum, una cum sacerdotio: propter utriusq; tabulæ præuaricationem uastandum, iuxta Prophetiam Danielæam. Simul perstringit cogitationes Iudæorum sperantium regnum Messiaë corporale futurum.

רֵעָה עֹמֵד Pascere: docere, regere animas uerbo Dei: sicut Ioan. 10. ait, Oues meæ uocem meam audiunt: opponit regnum suum mundi regno Ioan. 19. עַם populus est Euangelij seu noui testamenti credens Euangelio: quem opponit legali populo. שֶׁבֶט Euangelij uerbum, ut Ps. 23. quo monstratur pabulum ouibus: opponit uirgæ Mosis, qua castigantur oues legis maledictis.

צֶמֶן בְּחֵלֶהךָ Populus Dei seu grex credentium in promissum semen, perq; fidem consequens hereditatem regni cœlorum, iuxta Ps. 2. Dabo tibi gentes hereditatem. Orat Ecclesia, ut Christus ipsemet ueniat et doceat mundum, colligatq; sibi Ecclesiam: quia lex ad perfectionem ducere nequeat. שְׁבוּי לְבוֹר יַעַר

Docet; non solum Ecclesiam nil habere, quo seruetur præter uerbum Dei seu Euangelij Christi: qui ubicunq; non auditur creditur, ibi non est Dei populus, nec hæreditas Christi: licet ibi sit Moses cum omnibus legibus & operibus. Sed etiam Ecclesiam inter feras immanes degere & undiq; cinctam hostibus esse. Quod Christus etiam testatur: ecce ego mitto uos sicut oues in medio luporum. Dicit Ecclesiæ in solitudine & periculis non deerit consolatio. Ps. 23. יָרַעוּ בַשָּׁן וּגְלַעַר

Basan & Gilead loca fertiliss, regni Israelitici significat: reliquias Israelitici regni ad Christum conuertendas, Ecclesiamq; copiam magnam uerbi ministrorum habituram.

בְּיָמַי צִמְחָה מִמְּאָרֶץ Sunt opera Christi, quibus mundum redemit: ut incarnatio uerbi, natiuitas ex uirgine, passio Solyma, mors in cruce, descensus ad inferos, ascensus in cœlum, regimen ad dextram Dei, aduentus ad iudicium: quæ nimirum miranda sunt in oculis nostris Psal. 118. Verbo אֲרָאֵנִי uult indicare tantum Christi miracula præcellere Mosaica mirabilia in Aegypto quantum distat cœlum ab inferno, & momentum ab æternitate. Promittit Ecclesiæ noui testamenti se illam non tantum adeo mirabiliter seruaturum, quam seruauit Ecclesiam testamenti ueteris, sed etiam maiora beneficia collaturum in illam, utpote filij sui exhibitionem cum omnibus bonis, quam Ecclesiæ ueteris testamenti promissit tantum: licet fides & salus omnium credentium sæculorum omnium eadem sit.

יֵרָאוּ גוֹיִם Sicut: dum prædicarunt Apostoli magnalia Dei Ierosolymæ, sunt conuersæ gentes Act. 2. ita fiet dum in omnem terram exhibit sonus eorum.

יִשְׁבַּל מִכַּל גְּבוּרָתָם Vide quàm nequiter sis deceptus, quòd spem posueris in idola, quòd credideris PseudApostolis & Deum offenderis.

יֵרָעוּ עַל פָּא Non amplius prædicabunt suos cultus idolatricos, sed gaudebunt è medio sublatos.

אֲזַנְיָהֶם Non poterunt audire docentes falsa:

יִלְחָבוּ עִפּוֹר Figuratè significat: non solum externam peccatoris humiliationem: sed etiam causam humiliationis, uidelicet agnitionem peccati, sensumque iræ Dei seu maledicti legis propter peccatum, ut Ge. 3.

יִחַלְי אָרֶץ Subindicat istos legis terrores (per terræ uermes in antris suis contremiscere) quos legis maledictum parit in conscientia.

אֵל יִהְיֶה אֱלֹהֵינוּ Exponit se, docens: eos qui territi sunt (ut dictum) audire CHRISTVM libentissime solere, cumq; uiolentiã regnum cœlorum ad se rapere: ut illi Act. 2. dicebant territi, quid faciemus?

Describit

Describit conuersionem gentium ad Christum, uultq; dicere: cum libera-
bit Christus reliquias Iudæorum miraculose: conuertentur & gentes ad Chri-
stum miraculose: dum uiderunt miracula spiritus et audierunt miracula Chri-
sti prædicari: quod ipsum etiam loco miraculi ducendum.

Exordio seu Erotemate Pathetico: uult de uoluntate Dei
nos certos reddere: simpliciter auertens oculos ab irato Deo secundum le-
gem, ad propitium Deum in Christo secundum Euangelion: admiransq; reg-
num Dei, quòd in æternum quidem uerum maneat, quòd Deus irascatur pec-
catoribus, uelitq; eos perpetuò damnare, si non pœniteant: sed in æternum
quoq; uerum sit, quòd Deus remittit omnia peccata pœnitentiam agentibus
& credentibus in Christum. Cuius regnum predicens octo proprietates recen-
set.

1. **נשא עון** Remittens iniquitatem seu leuans iniquitate: uolens intelli-
gi ut & Ps. 32. quòd Ioannes dum Christum uocat *τὸν ἀρῶντα τὸ κόσμὸν ἁμαρτίας*: sub-
indicans simul peccatum esse onus importabile: quo nos solus Dei filius le-
uat, dum id transfert in se: testis Ies. 53.

2. **עבר על פשע** Transgressiones præteriens: Indicat Dei misericordi-
am: qui credentium in Christum. *τὸν ἀρῶντα κόσμὸν ἁμαρτίας* peccata quasi rem in-
dignam, ad quam moretur: haud aliter præterire Deum, quàm uiator ugens
iter suum, negligit ea, quæ uisui obijciuntur, præteritq;.

3. **לא החזיק לער אפר** Non retinet iram suam perpetuò: irascens quidem
peccatoribus Deus secundum comminationes, sed non diutius quam pœni-
tentiam egerint, secundum illud: non delector morte peccatoris, sed eius con-
uersione.

4. **חפץ חסד הוא** Gaudet esse beneficus seu misereri: causam exponens
Dei misericordiæ, docensq; naturam esse Dei non modo libenter miseris &
indignis benefacere, sed etiam libentius quàm libenter maiora dare, quam
quisquam mereri potest. Planè facit Deus opus alienum, dum punit. Reuerti
& misereri, est: ignoscere peccato & saluari, iuxta promissiones de Christo.

5. **יבנש עונה יור** Phrasi ex Ge. 4. sumpta, Dominare peccato: subindi-
cat, Christum expiatorem delictorum & serpentis contritorem in sanctis reli-
quias peccatorum subacturum: ut & Paulus Rom. 6. non regnet (inquit) pec-
catum in carne uestra obediendo concupiscentijs.

6. **במצלותים** Omnia peccata in profundum maris proijci, est: baptismo
Christi balneo cuncta abstergi deleriq; peccata credentium ita, ut Deus iratus
secundum legem propter operculum peccatorum IESVM nullam omni-
no uideat in credentibus peccatorum maculam: sicut & Paulus Eph. 5. testatur.
Describere uult Dei regnum in Christo docereq; id nil aliud esse, quam remis-
sionem peccatorum & saluationem, donationem Spiritus sancti, & donatio-
nem uitæ æternæ per & propter CHRISTVM.

7. **תתן אמת ליעקב** Promissiones de Christo factas patribus omnibus
præcipuè Iacobo & Abrahæ Ge. 22. & 28. tempore suo complebit gloriose:
quòd factum Luc. 1. Maria Deipara & Sacharias testantur. Confitetur ergo
fidem suam in Christum: Deumq; laudat in eo, quòd tanta beneficia pro-

pter nil aliud conferat in Ecclesiam misellam, nisi quòd na-

tura misericors est, eaq; promisit in

CHRISTO.

KK 238

(x219.0290)

56.

מִיכָה בְּתוּלְמֵה

MICHEAS PROPHETA.

CVM TRANSLATIONIBVS FONTIS EBRAICI:
CHALDAICA, GRAECA, LATINA, GERMANA,
AC EXPLICATIONE PROPHETIÆ: ET
INDICE REGNI **CHRISTI**

DOCTOR JOHANNES
DRACONITES.

Mich. 5.

*Tu Bethleem paruula quidem es באלפי יחודה : sed ex te mihi prodibit
Dominator Israëlis : cuius exitus ab initio à diebus æternis.*

